

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 81

Archeologienota Doornzelestraat
33/35 te Gent (Oost-
Vlaanderen).

DE SMAELE BART., PIETERS HADEWIJCH., VAN DEN BERGHE
KATRIEN, HEYNDRICKX MAXIME & BENJAMINS MATTHIAS

elementarchitecten bvba

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2016
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	De Smaele Bart, Pieters Hadewijch
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 11 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 11 -
2.2	Doel van het onderzoek	- 11 -
2.3	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.4	Beschrijving geplande werken.....	- 12 -
2.5	Randvoorwaarden	- 12 -
2.6	Werkwijze.....	- 13 -
3	Assessmentrapport.....	- 18 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 18 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 21 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 21 -
3.2.2	Quartair geologisch	- 22 -
3.2.3	Bodem	- 24 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 28 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 28 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 31 -
3.3.2.1	Kaart van Jacob Deventer, 1559.....	- 31 -
3.3.2.2	Civitates Orbis Terrarum, 1572-1617	- 32 -
3.3.2.3	Stadszicht van Van Loon, 1649	- 32 -
3.3.2.4	Cartes des Pays-Bas, Fricx (1712)	- 33 -
3.3.2.5	Militaire kaart van Ferraris, 1777	- 34 -
3.3.2.6	Vandermaelen kaarten, 1846-1854.....	- 35 -
3.3.2.7	Parcellair plan van Gérard, 1854	- 36 -
3.3.2.8	Plan instantane de la ville de Gand van Hoste, 1896-1899.....	- 37 -
3.3.2.9	Luchtfoto's (1979-1991)	- 39 -
	Op de luchtfoto's is te zien dat het onderzoeksgebied in de jaren '70 van de vorige eeuw reeds dezelfde bebouwing kende als nu.	- 39 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 40 -
3.4.1	CAI locatie 157868.....	- 41 -
3.4.2	CAI locatie 157828.....	- 41 -

3.4.3	CAI locatie 157766.....	- 42 -
3.4.4	CAI locatie 151215.....	- 42 -
3.4.5	CAI locatie 157797.....	- 42 -
3.4.6	CAI locatie 151258.....	- 42 -
3.4.7	CAI locatie 151312.....	- 43 -
3.4.8	CAI locatie 333065.....	- 43 -
3.4.9	CAI locatie 333491.....	- 44 -
3.4.10	CAI locatie 333289.....	- 44 -
3.5	Besluit.....	- 44 -
3.6	Besluit breed publiek.....	- 46 -
4	Bibliografie.....	- 48 -
5	Lijst van plannen.....	- 50 -
6	Lijst van figuren	- 51 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2016I141
Site	Gent - Doornzelestraat
Projectsigle ADEDE	GEN – DOO
Ligging	9000 Gent – Doornzelestraat 33-35
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 105403,973 Y:195143,487 Punt 2 (ZW): X:105379,484 Y:195102,044
Topografische kaart	Zie plannr. 1 (onderaan paragraaf)
Kadaster	Gent, 1 ^e afdeling, sectie A, nr. 2468f Zie plannr. 2 (onderaan paragraaf)
Soort onderzoek	Bureauonderzoek - Archeologienota
Opdrachtgever	Elementarchitecten bvba Drabstraat 43 9000 Gent
Aard van de vervolgwerken	Nieuwbouw appartementsgebouw met ondergrondse parking na sloop kantoorgebouw
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	De Smaele B., Pieters H., Van Den Berghe K., Benjamins M. & Heyndrickx M., 2016, Archeologienota Doornzelestraat 33/35 te Gent (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 81, Gent.
Grootte projectgebied	1038 m ²
Periode uitvoering	September 2016
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek, archeologienota, klooster, 19 ^{de} -eeuwse bebouwing

Verstoorde zones	Zie plannr. 4 (onderaan paragraaf)
------------------	------------------------------------

Gent - Doornzelestraat

Plannr. 1
Onderzoeksgebied op topografische kaart

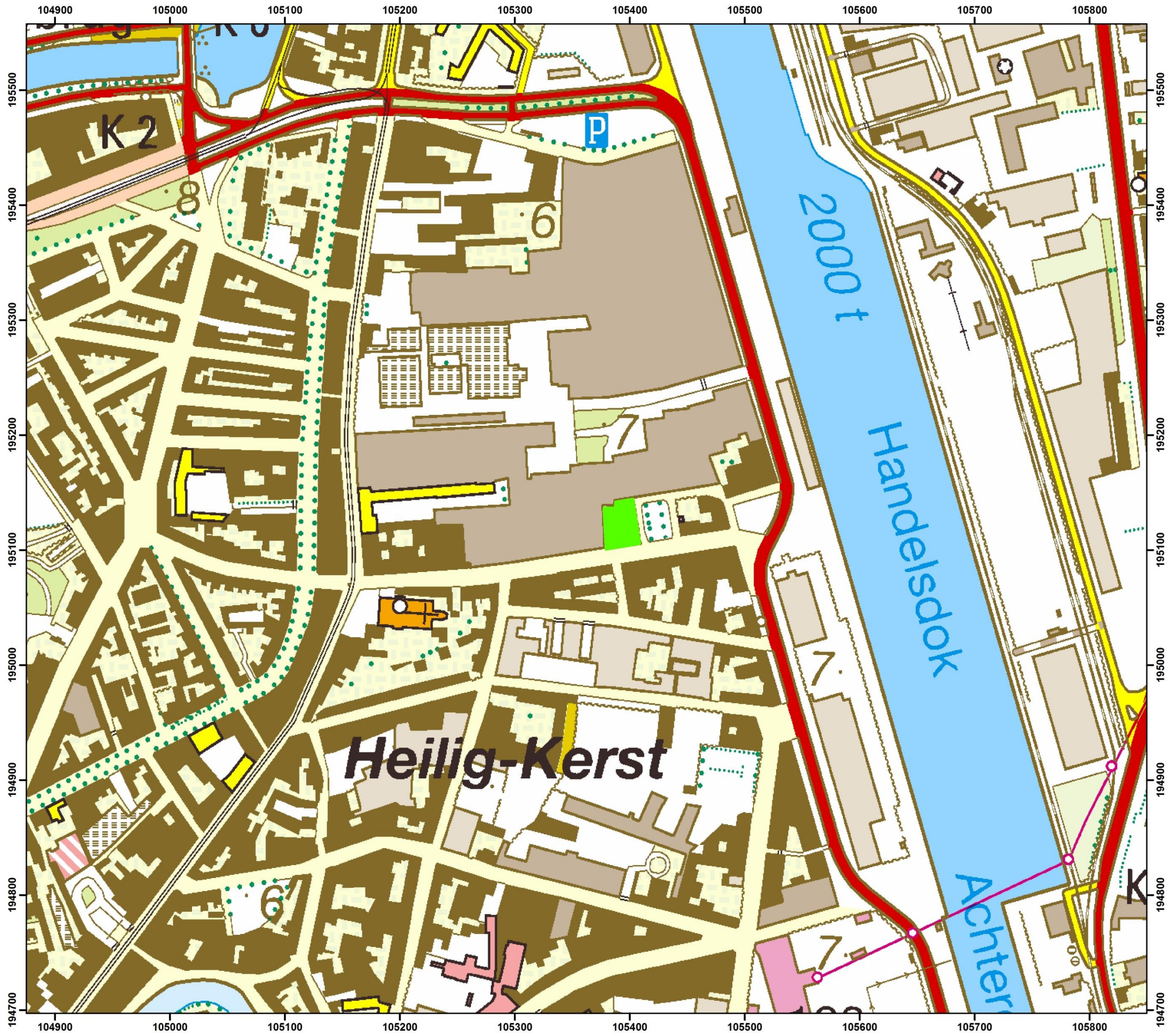
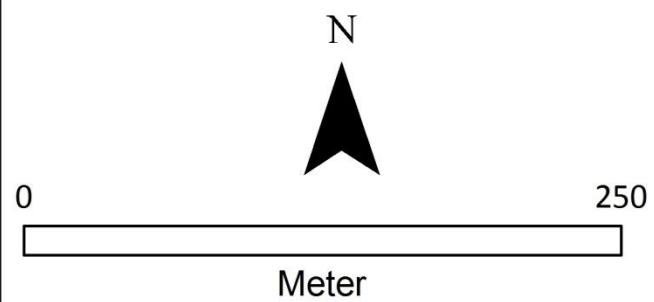
2016I141

Digitaal aangemaakt 26/09/2016

1:3.175 ©NGI

Legende

 Projectgebied

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Gent - Doornzelestraat

Plannr. 2
Onderzoeksgebied op orthofoto

20161141

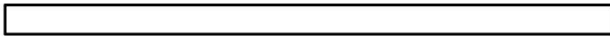
Digitaal aangemaakt 26/09/2016

1:3.000 ©AGIV

Legende

 Projectgebied

0 240
Meter

Gent - Doornzelestraat

Plannr. 3
Onderzoeksgebied op kadasterkaart

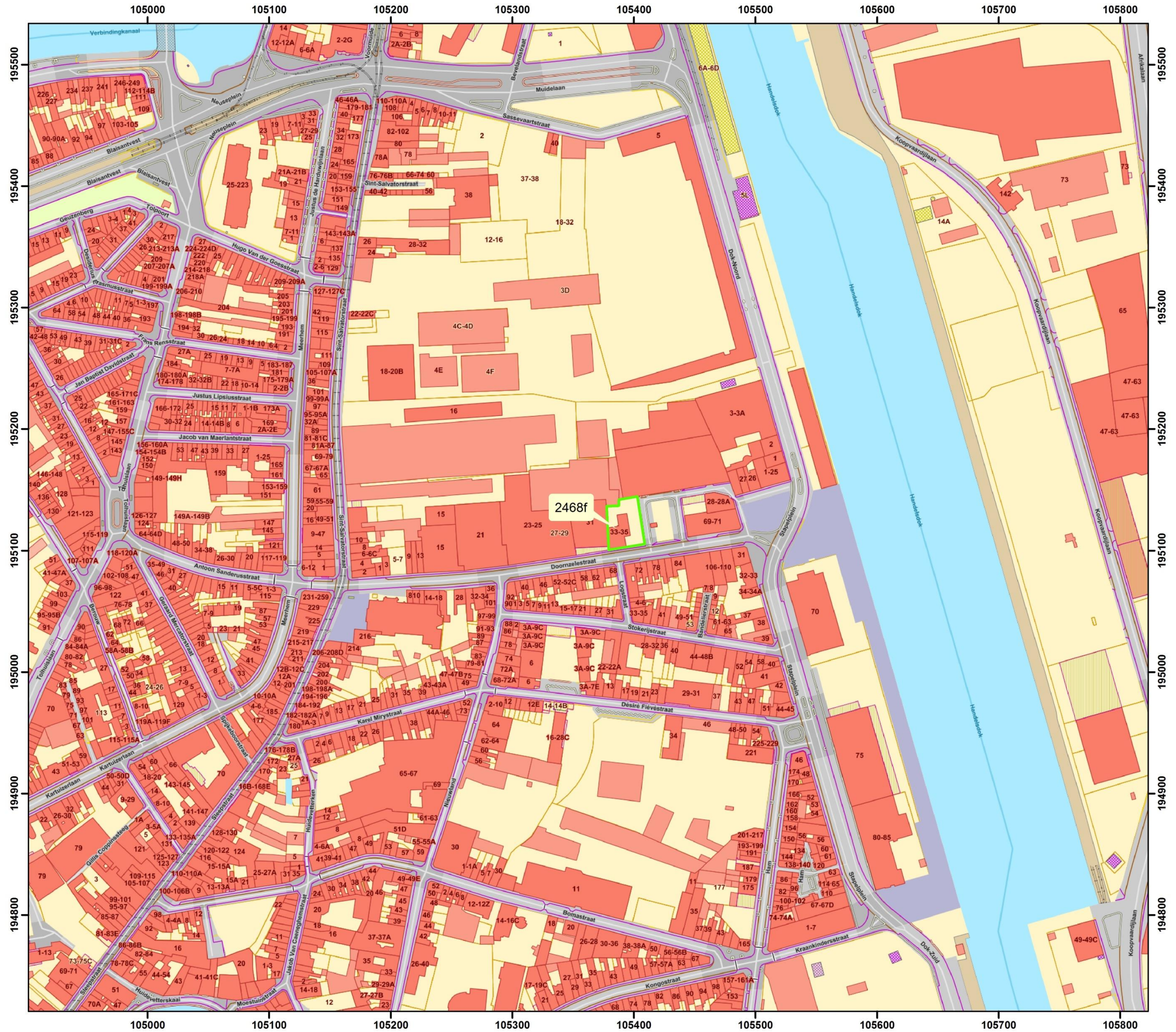
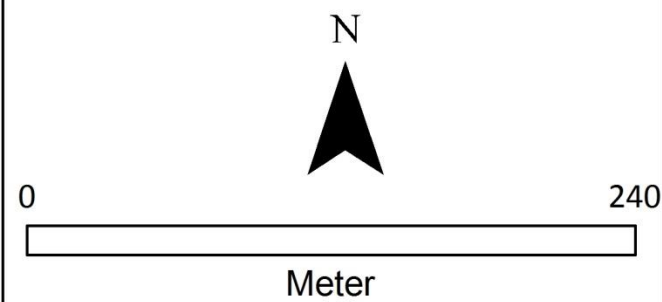
20161141

Digitaal aangemaakt 26/09/2016

1:3.000 ©AGIV

Legende

 Projectgebied

GENT - DOORNZELESTRAAT

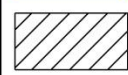
Plannr. 4
Verstoorde zones.

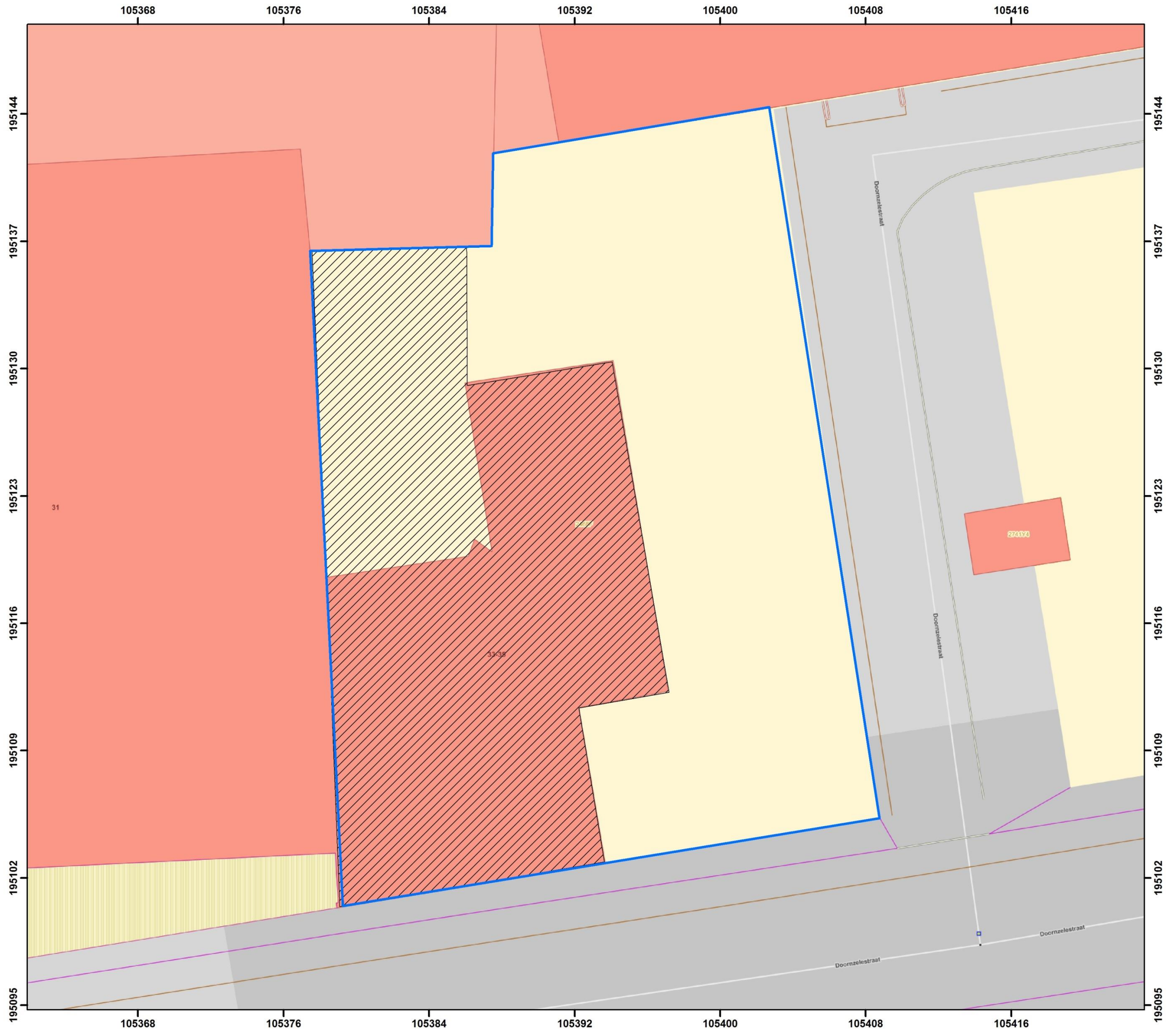
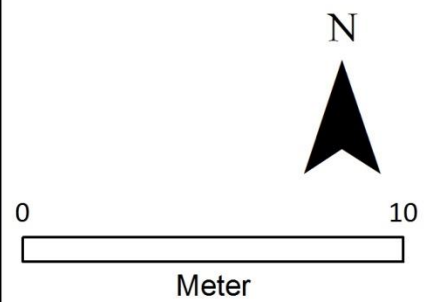
2016I141

Digitaal aangemaakt 05/10/2016

1:200 © AGIV

Legende

- Projectgebied
- verstoorde zone

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen het projectgebied werd nog geen voorgaand archeologisch onderzoek uitgevoerd, er zijn echter wel enkele CAI (Centraal Archeologische Inventaris) meldingen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied. Deze zullen uitgebreid besproken worden in §2.4. *Archeologische situering van het onderzoeksgebied*.

2.2 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om, door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische en historische bronnen, de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

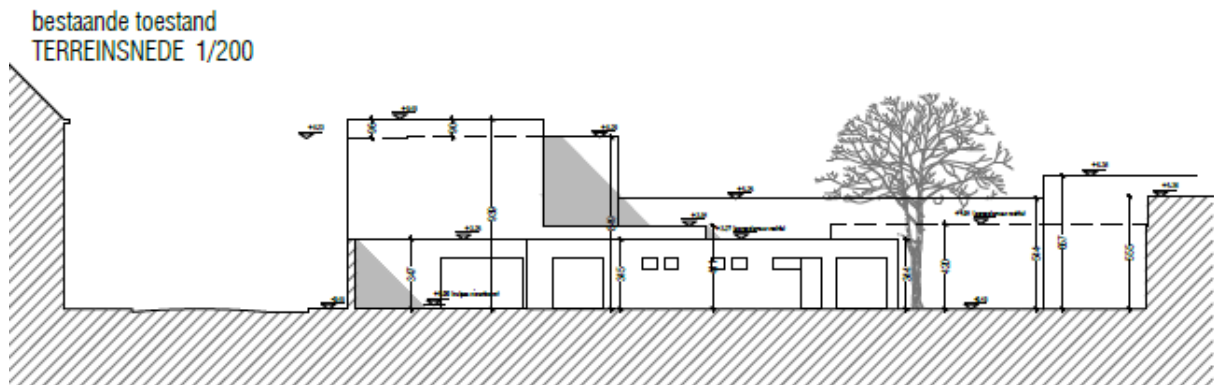
Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.3 Huidige situatie projectgebied

Het onderzoeksgebied wordt ingenomen door een kantoorgebouw van 361m² met een geasfalteerde parking van 448m². Het kantoorgebouw bestaat uit twee delen: het gebouw aan de straatkant is 9,40m hoog en het deel dat er achter ligt 3,46m (zie figuur 6). Ook is er een tuin met een grasveld van 229m² en drie bomen aanwezig. De parking wordt omringd door een perceelsmuur die bestaat uit twee delen; één deel is 4,01m hoog en het tweede deel 3,27m. Er zijn geen gegevens met

betrekking tot onderkeldering of de funderingswijze van de huidige bebouwing en parking gevonden. Voor een inrichtingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 5 (cf. infra).

Figuur 1. Bestaande toestand van het onderzoeksgebied (terreinsnede 1/200).

2.4 Beschrijving geplande werken

De geplande werken op het onderzoeksterrein omvatten de afbraak van de huidige kantoorgebouwen en de omringende perceelsmuren. Op het terrein wordt over de hele breedte van de straatzijde een appartementsgebouw met drie verdiepingen voorzien dat zo'n 15,34m hoog zal zijn. Onder de nieuwbouw wordt een ondergrondse parking aangelegd die een oppervlakte beslaat van ruim 600m². Om de garage aan te leggen wordt de bodem afgegraven tot maximum 3,50m diepte ten opzichte van het maaiveld. Hierdoor treedt er een bodemverstoring op. De ingang voor deze parking bevindt zich aan de oostkant van het appartementsgebouw, dit is de zijde aan de straatkant. Binnen de 600m² is tevens een regenwaterput met overloop voorzien en een buffervoorziening met vertraagde afvoer. Een deel van het huidige grasveld zal worden behouden en in drie delen worden ingedeeld om als tuin te dienen voor de appartementen op het gelijkvloer. Het achterste deel van de tuin en de drie bomen worden behouden als openbaar domein. Voor een inrichtingsplan en een overzicht van doorsnedes van de toekomstige toestand wordt verwezen naar plannr. 6 (cf. infra).

2.5 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

2.6 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris en het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemkaart Vlaamse Gewest
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Bodemtypekaart
 - Bodemgebruiksbestand
- Historische situering:
 - Kaart van Jacob Deventer, 1559
 - Civitates Orbis Terrarum, 1572-1617
 - Stadszicht van Van Loon, 1649

- Cartes des Pays-Bas van Fricx, 1712
- Militaire kaart van Ferraris, 1777
- Vandermaelen kaarten, 1846-1854
- Parcellair plan van Gérard, 1854
- Plan instantane de la ville de Gand van Hoste, 1896-1899
- Kaart van Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970
- Luchtfoto 1979-1990
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris

GENT - DOORNZELESTRAAT

Plannr. 5
Inplantingsplan bestaande toestand.

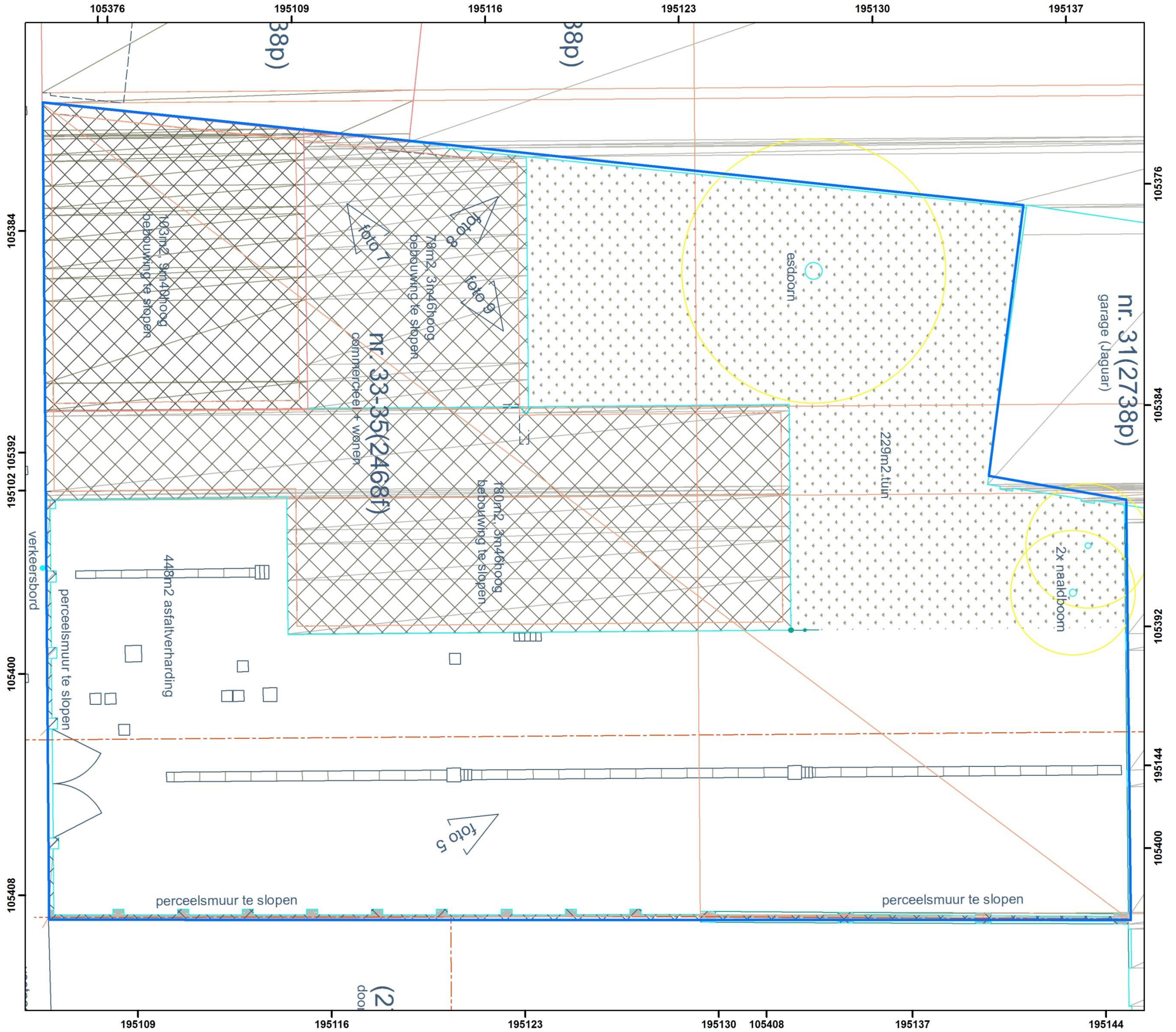
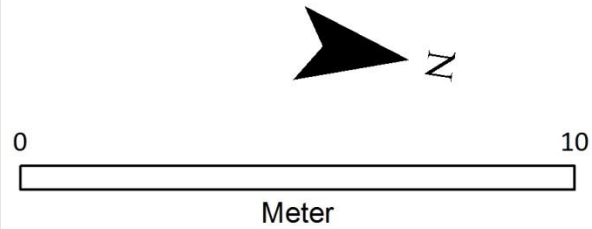
20161141

Digitaal aangemaakt 05/10/2016

1:133 © elementarchitecten

Legende

 Projectgebied

GENT - DOORNZELESTRAAT

Plannr. 6
Inrichtingsplan ontwerp.

2016I141

Digitaal aangemaakt 06/10/2016

1:200 © elementarchitecten

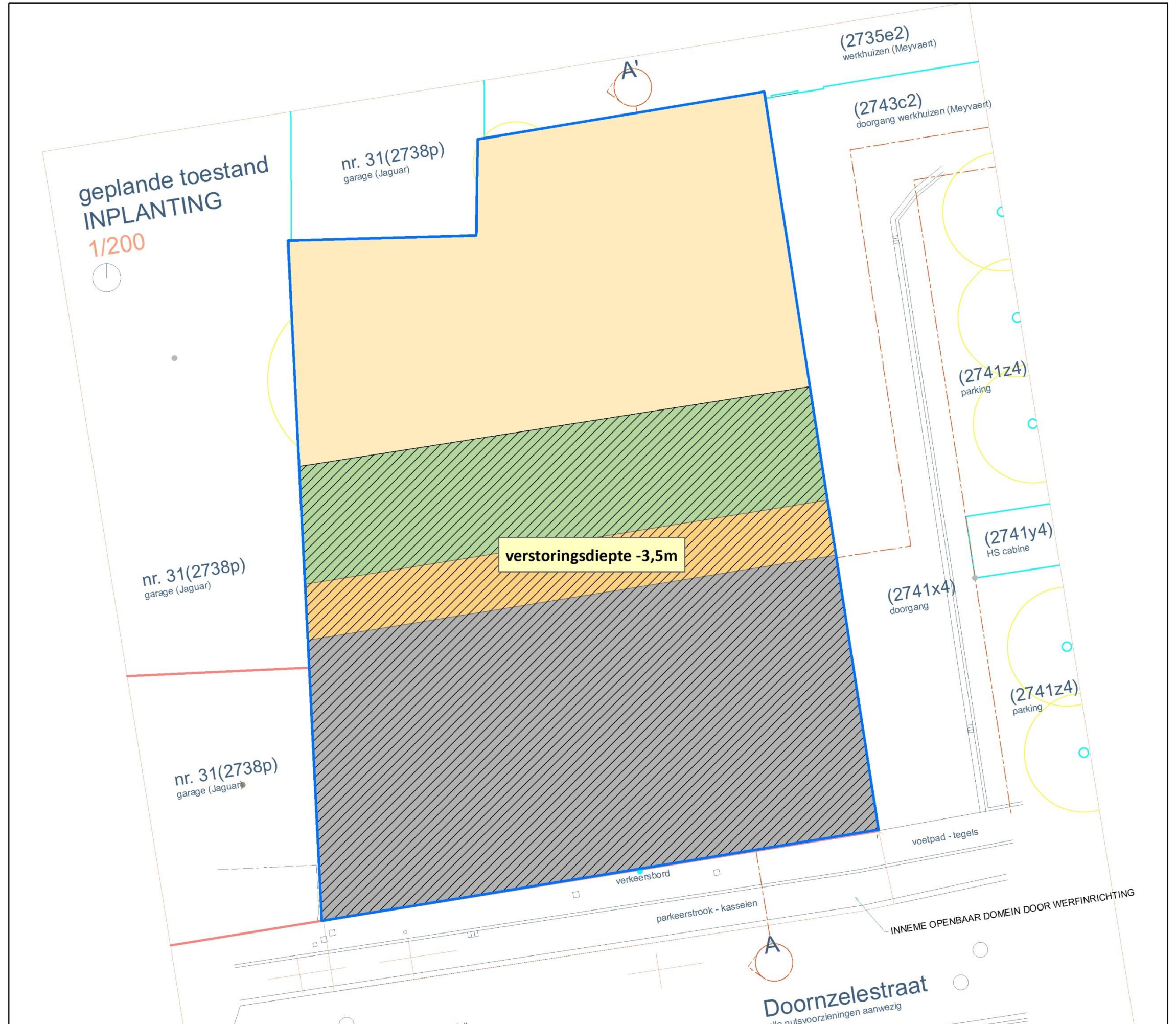
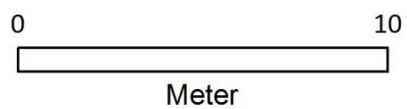
Legende

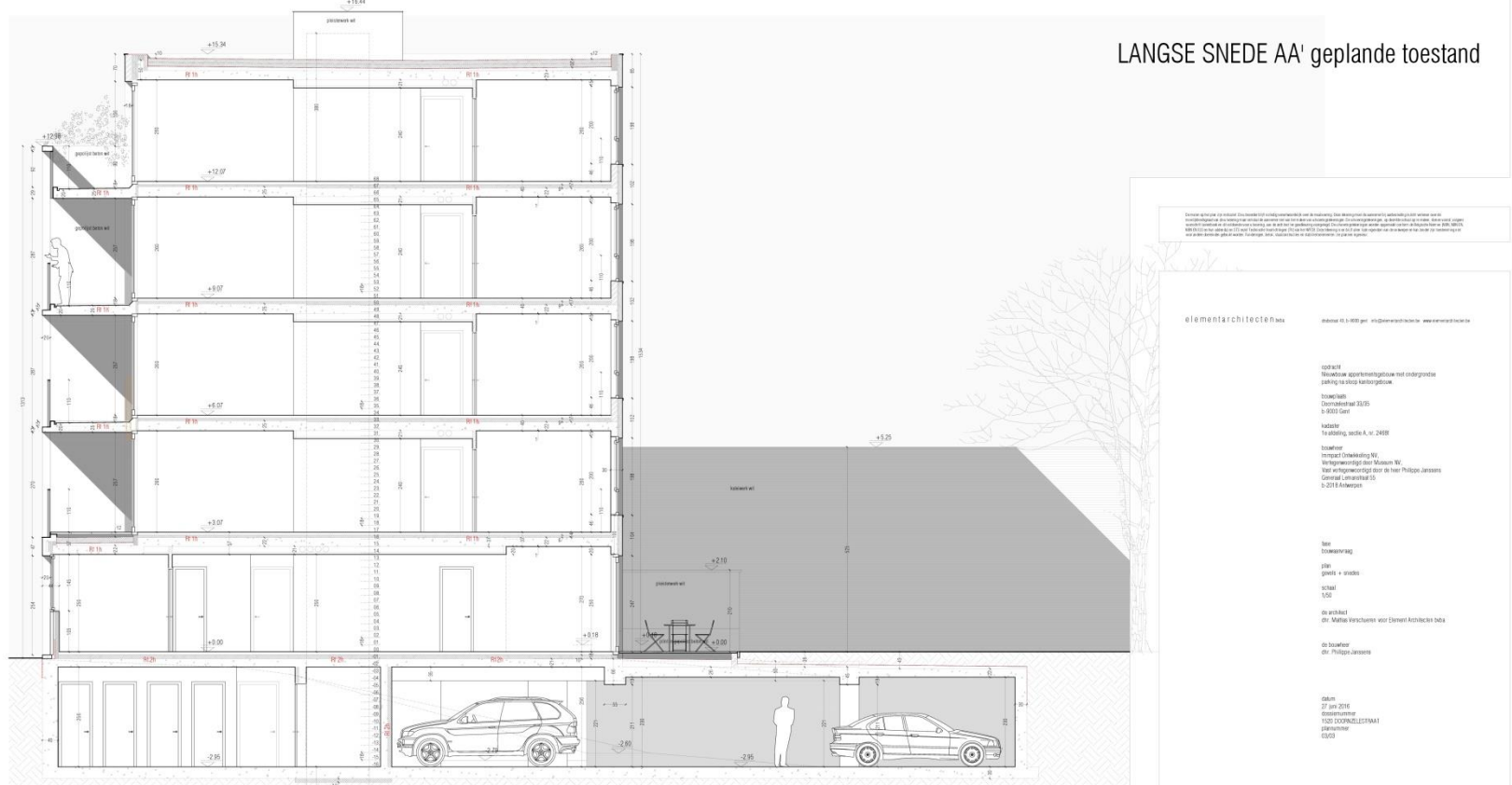
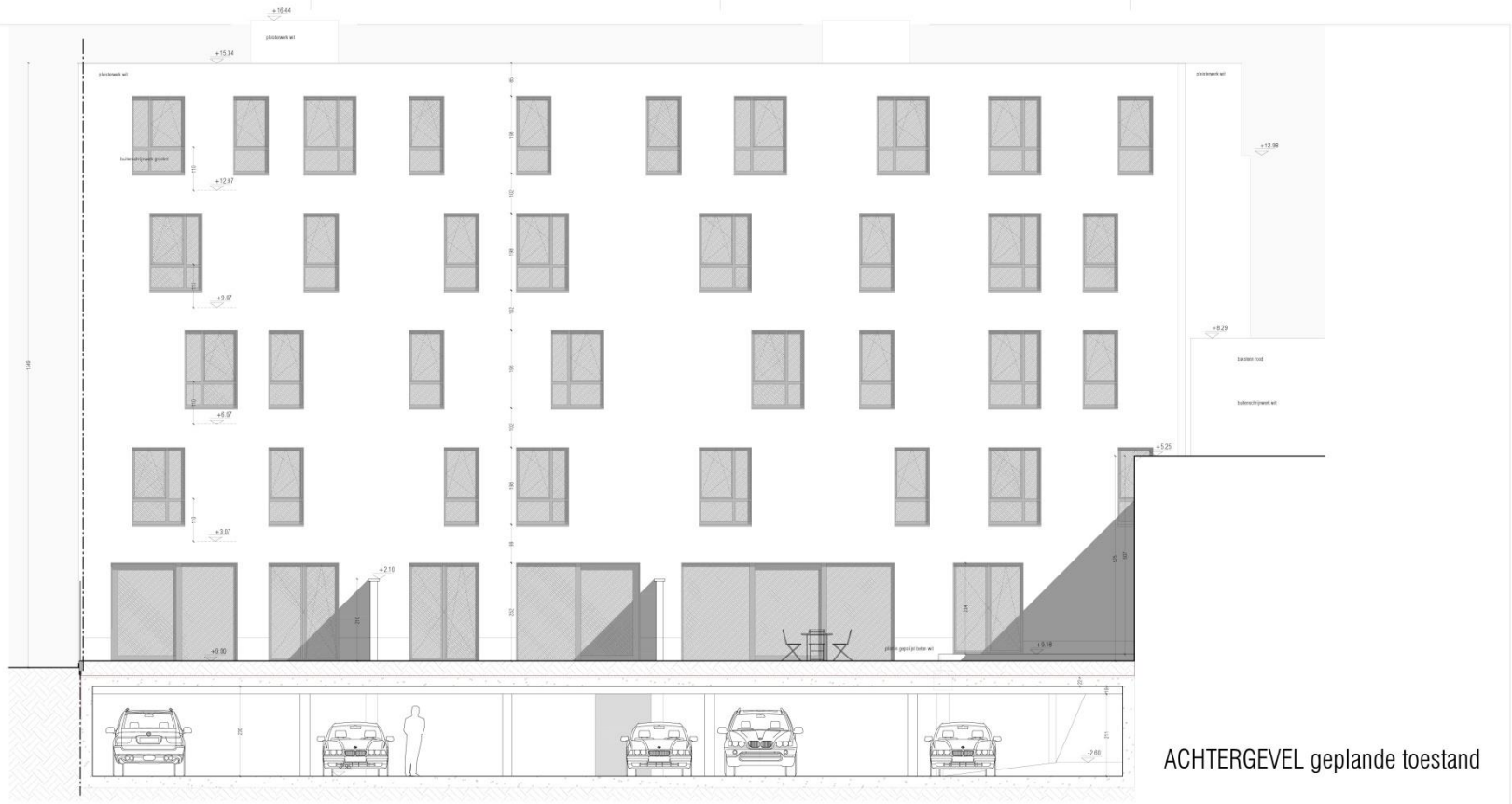
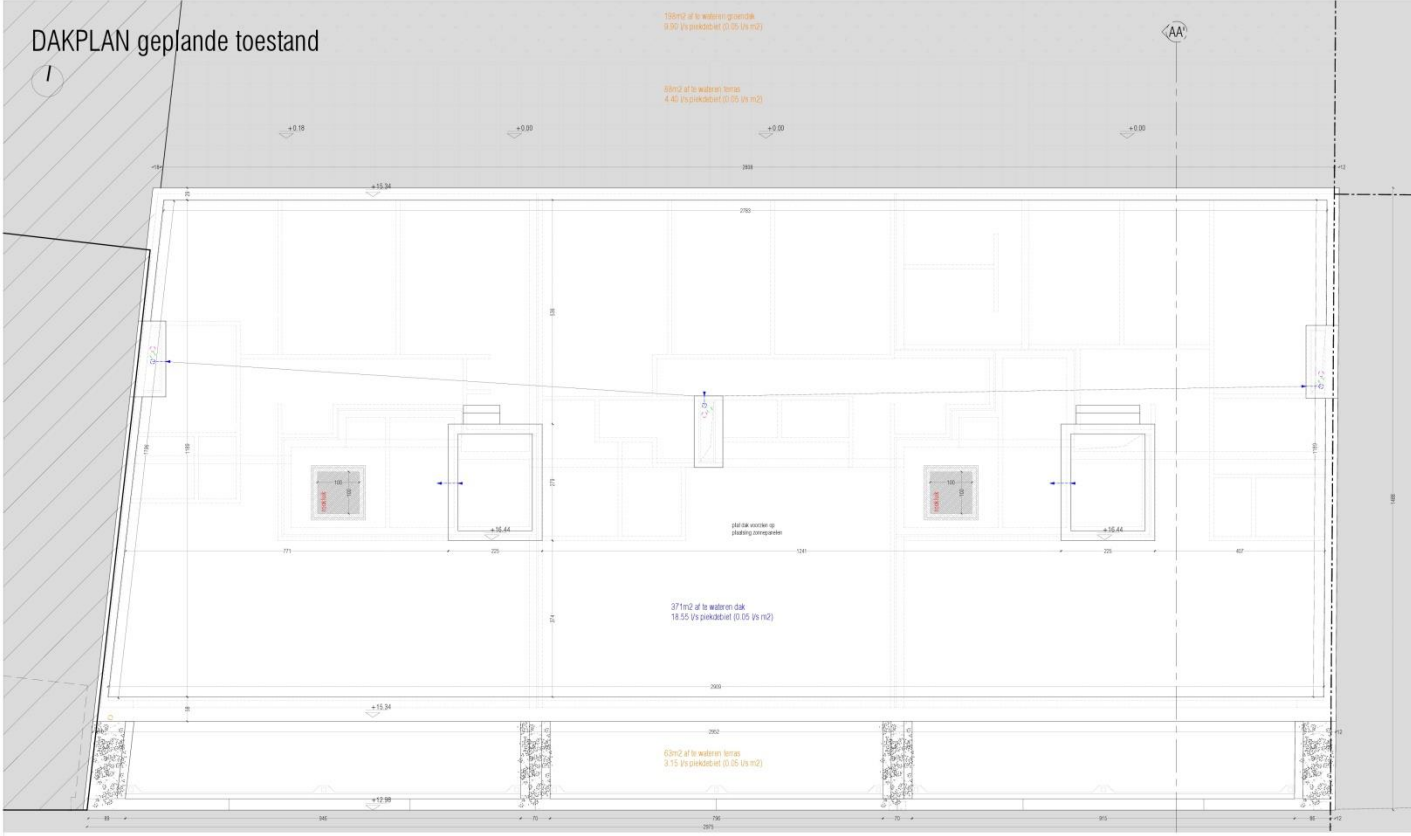
 Projectgebied

Ontwerp

Layer

- Appartementgebouw
- Ondergrondse garage
- Openbaar domein
- Terras
- Tuin

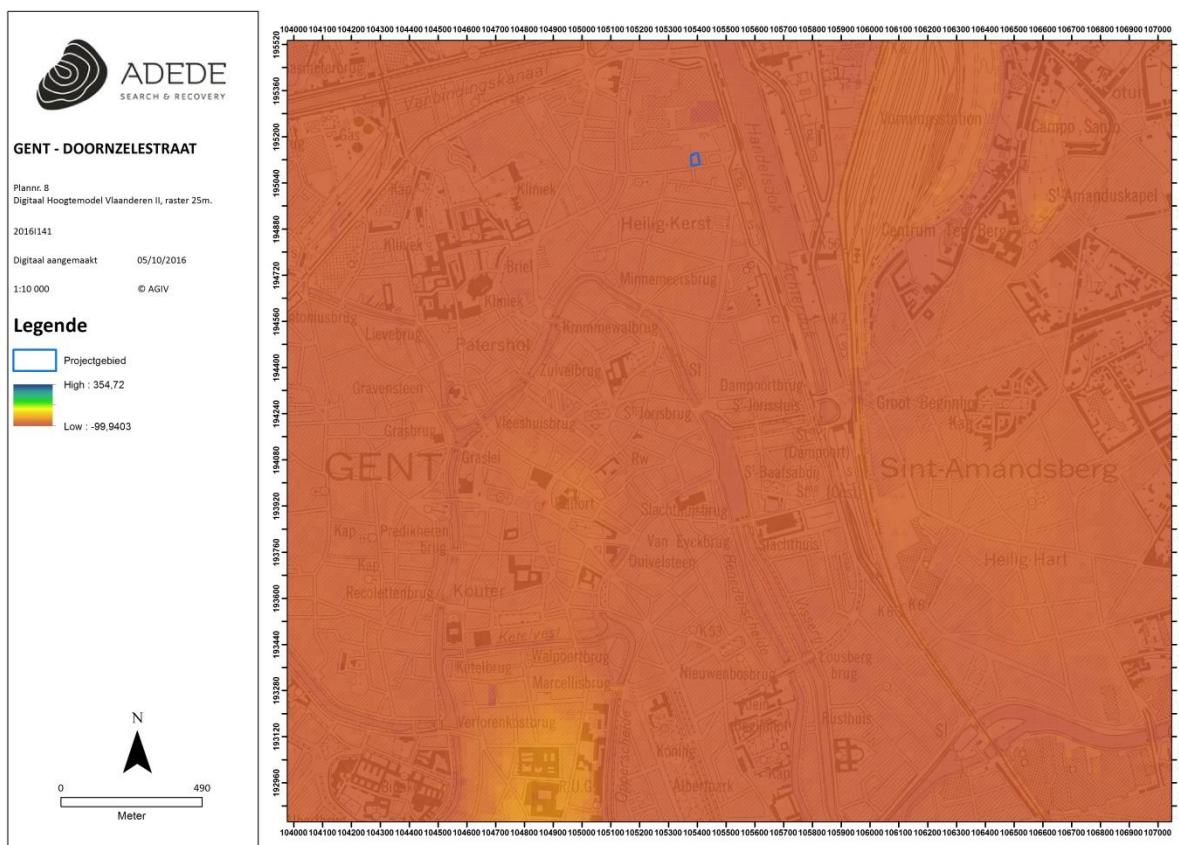

elementarchitectenbna
 element architectenbna
 ontwerper
 element architectenbna
 opdrachtgever
 element architectenbna
 locatie
 element architectenbna
 datum
 element architectenbna

3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gesitueerd langs de Doornzelestraat, gelegen in de binnenstad van Gent. De stad Gent is gelegen in de noordelijke laagvlakte van België en vertoont zachte glooiingen die nergens boven de 50 m hoogte reiken. Gent heeft haar ontstaan te danken aan de economisch gunstige ligging bij de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. De valleien van deze twee rivieren wisselen af met zandige opstuwingen, die zelden hoger dan 15m boven de zeespiegel reiken. De hoogste opstuwing is de Blandijnberg, met een hoogte van 29,10m TAW. Deze heuvel vormt samen met de rondom liggende dalbodem grosso modo de twee hoofdelementen waaruit de Gentse binnenstad bestaat. Op onderstaande kaart staat de Blandijnberg weergegeven ten zuiden van het onderzoeksgebied.

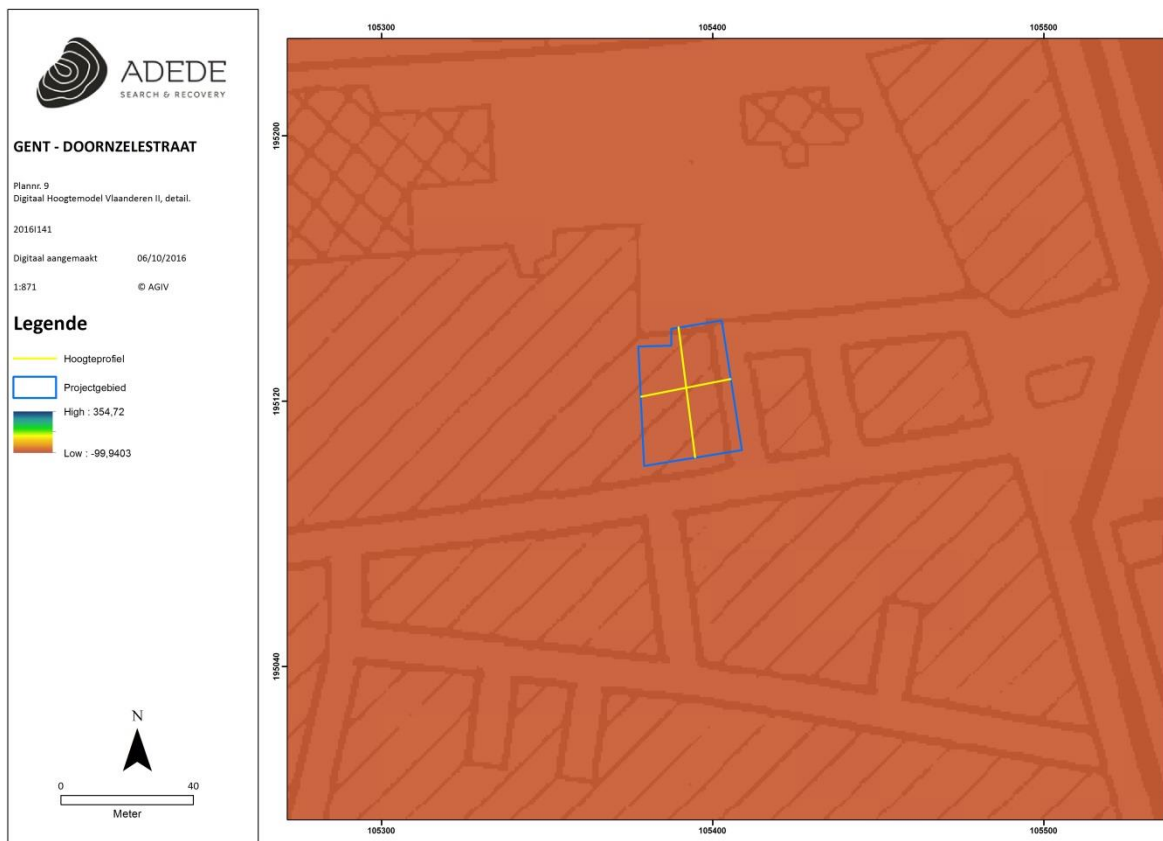

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II.

De Blandijnberg is een langgerekte Diestiaan- of getuigenheuvel die een restant van een oude tertiaire rug is¹. Rond de Blandijnberg is een groot deel van de tertiaire ondergrond geërodeerd en

¹ A. Capiteyn, L. Charles & M.C. Laleman, Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst, Amsterdam, 2007.

zijn vervolgens quartaire sedimenten afgezet. Aan de noordkant van de Blandijnberg is het pakket quartaire afzettingen tot 20 meter dik. Aan de basis wordt de Blandijnberg geflankeerd door meanders van de Leie en de Schelde. In de beddingen van de rivieren ontstonden door winderosie in het quartair na de laatste ijstijd her en der rivierduinen en konden zich ook enkele grotere dekzandruggen vormen. De belangrijkste is de heuvelrug die begint aan de Kouter en via de Kalandeberg naar de Zandberg loopt, waar ze haar hoogste punt (13,84m) bereikt; ze strekt zich verder uit over de Hoogpoort om langzaam neer te dalen naar de Leieoevers². Verder wordt de dalbodem ook gekenmerkt door een groot aantal vertakkingen van waterlopen waardoor de lage stad in de middeleeuwen een amalgaam werd van onregelmatig gevormde eilandjes. Aanvullend op deze talrijke vertakkingen werden ook een aantal kunstmatig gegraven grachten aangelegd. Op onderstaande figuur staat het onderzoeksgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II: het gebied ligt op 6,88m TAW.

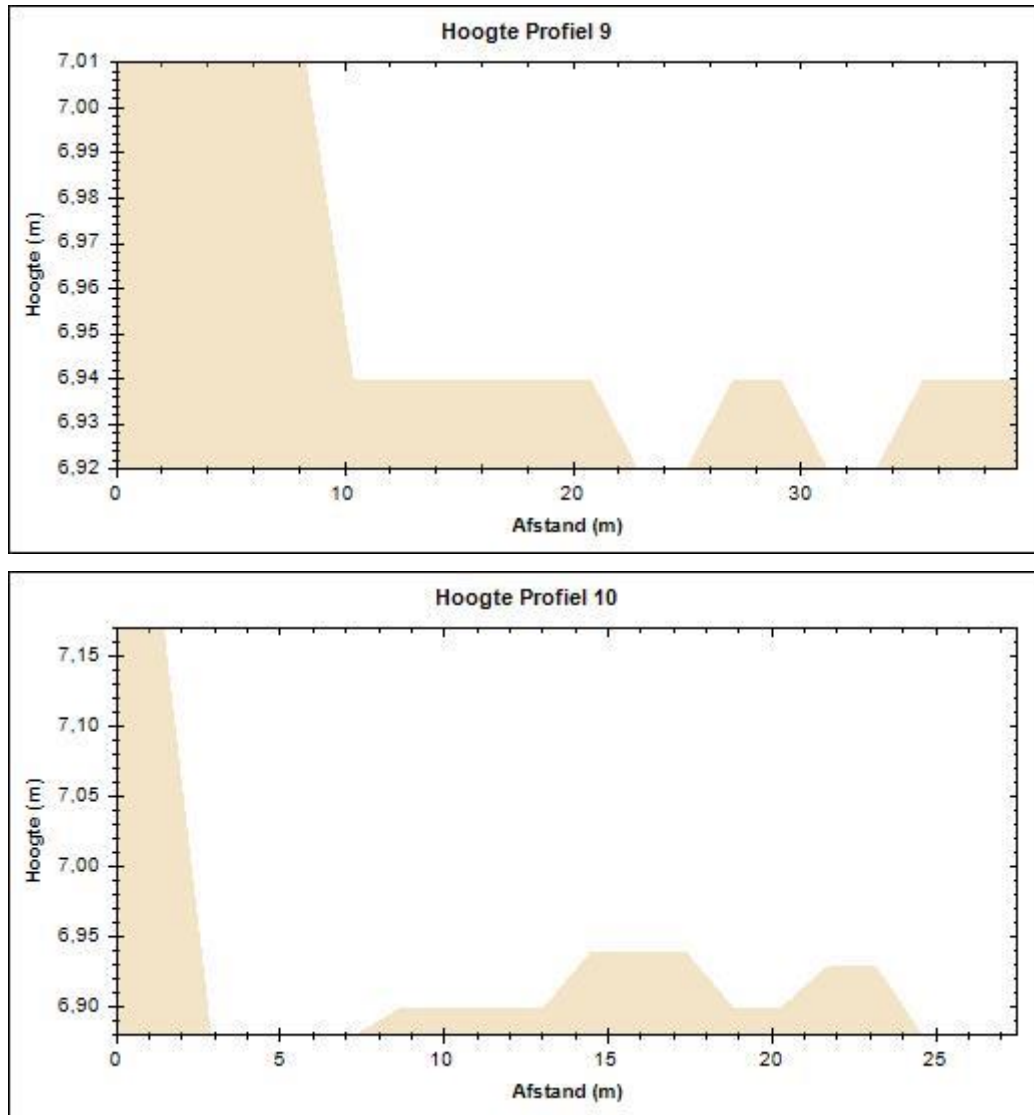

Figuur 3. Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II (detail).

Op onderstaande hoogteprofielen (waarvan de profiellijn op bovenstaande kaart werd aangeduid) is duidelijk te zien dat het terrein een gemiddelde hoogte van circa 6,95m TAW heeft. Onderstaande

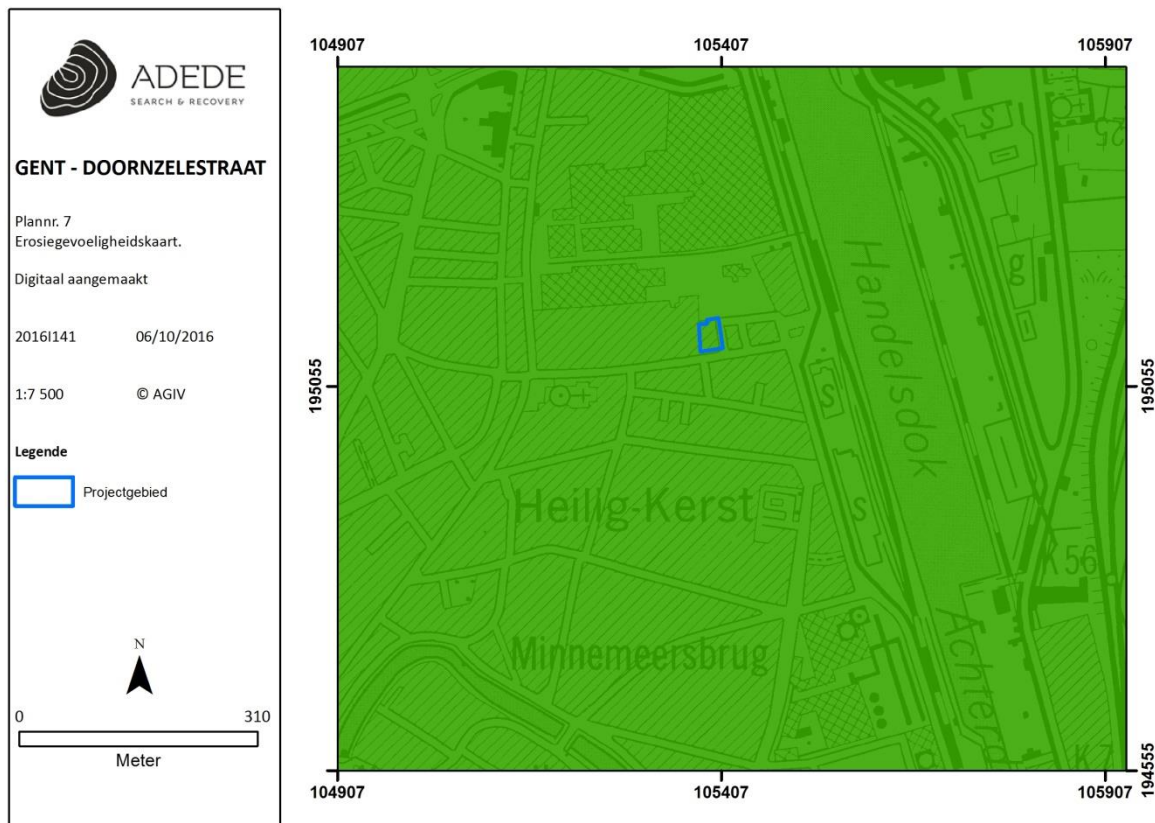
² <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/21063>

hoogteprofielen tonen aan dat de noordzijde en de oostzijde van het projectgebied net iets hoger gelegen zijn. Het betreft hier echter slechts 5 à 6 cm, waardoor dit hoogteverschil te verwaarlozen is. Het betreft dus een vrij egaal terrein, zonder veel/grote hoogteverschillen.

Figuur 4. Hoogteprofiel van noord naar zuid (boven) en van oost naar west (onder) (©AGIV).

Op de erosiegevoeligheidskaart staat het projectgebied gekarteerd als zeer weinig erosiegevoelig, net als de onmiddellijke (en ruimere) omgeving van het gebied.

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

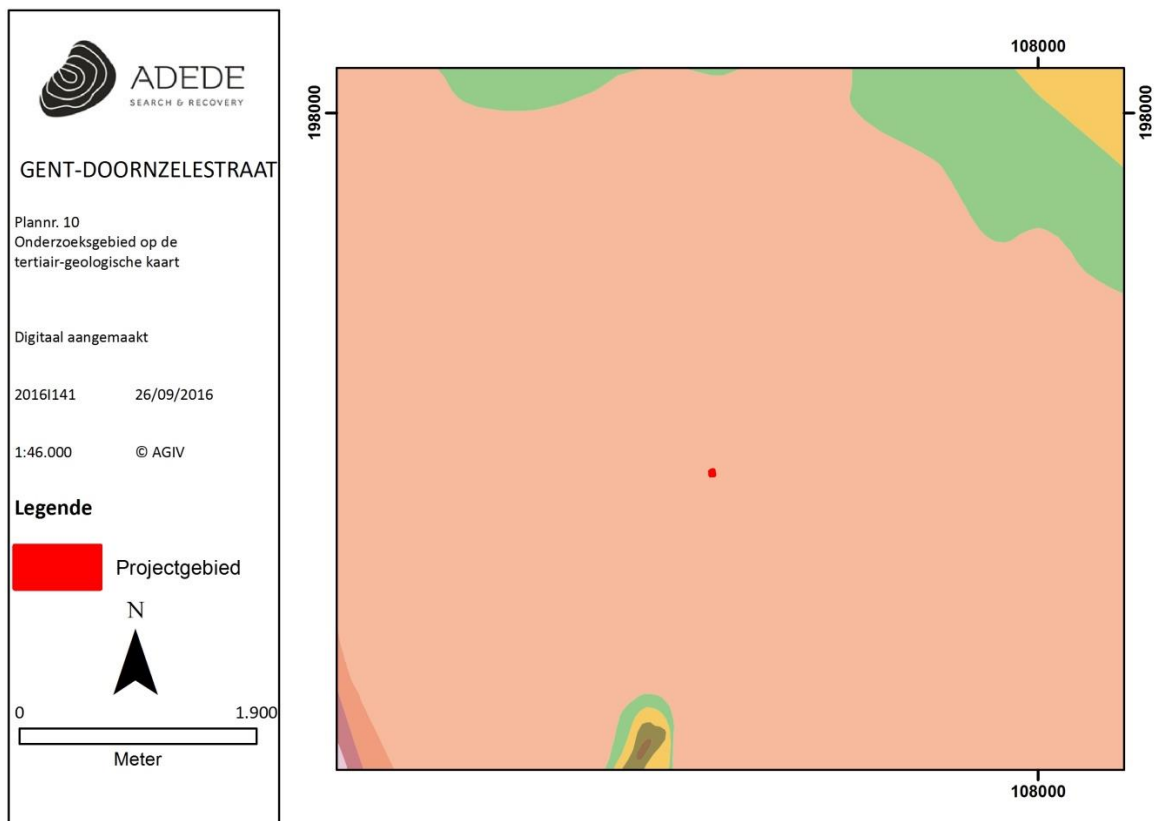
Op de tertiair-geologische kaart van België bevindt het onderzoeksgebied zich volledig binnen het Lid van Vlierzele (roze eenheid), dit is een deel van de formatie van Gentbrugge (ca. 50 miljoen jaar oud). Het betreft mariene bodems bestaande uit klei, zand en silt uit het vroeg-eoceen.

Het lid van Vlierzele bevindt zich in het midden en het noorden van de provincies Oost- en West-Vlaanderen en in het noordwesten van Brabant. Het Lid van Vlierzele kan verder worden onderverdeeld in drie pakketten. Het centrale deel is sterk kleihoudend terwijl het bovenste deel homogeen zandig en het onderste deel heterogeen zandig is³. Op het terrein vertaalt zich dit in groen tot grijsgroen fijn zand dat soms kleihoudend is met plaatselijk dunne zandsteenbankjes⁴. Eveneens is het tertiaire zand hier glauconiet- en glimmerhoudend en duidelijk horizontaal of kruisgewijs

³ P. Jacobs, M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, *Toelichtingen bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest: Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996, p. 27.*

⁴ <http://dov.vlaanderen.be>

gelaagd. Naar onder toe gaat het over in homogeen kleilig zeer fijn zand met kleine kleilensjes. De dikte hiervan is sterk wisselend, gemiddeld zo'n 12m dik⁵. Bovenaan komen gedifferentieerde kleilagen met humeuze intercalaties voor. De afzetting bevat slechts weinig macrofossielen. Harde zandsteenbanken komen regelmatig voor en ze vallen soms uiteen in dunne plakketten. Opvallend is wel dat de dikte op de heuveltoppen gereduceerd is tot ongeveer tien meter, noordelijk bedraagt de dikte wel 15 tot 20 m. Opmerkelijk is eveneens de overgang van een meer zandig karakter in het westen naar een meer kleihoudend zand in het oosten.

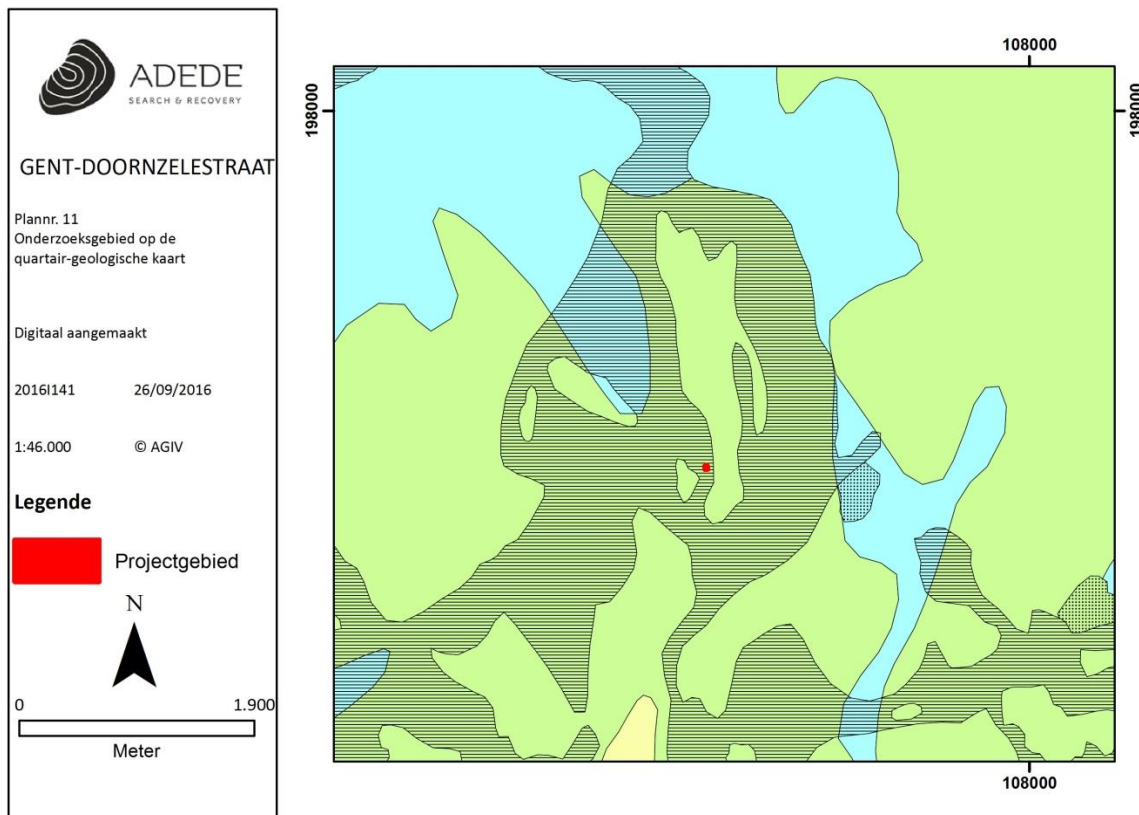
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Een beeld van de quartair-geologische kaart geeft aan dat het onderzoeksgebied zich bevindt in een zone waar er holocene en/of tardiglaciaire fluviatiele afzettingen bovenop de pleistocene sequentie voorkomen. De pleistocene sequentie bestaat uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het laat-pleistocene Weichseliaan. Deze vertalen zich in zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Er komen ook

⁵ P. Jacobs, M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, *Toelichtingen bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest: Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996, p. 18.*

quartaire hellingsafzettingen voor en eveneens fluviatiele afzettingen van het laat-pleistocene Weichseliaan⁶.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

De alluviaal zandige facies kunnen zeer sterk variëren van kleilig of leemhoudend zand tot zuiver zand en vertonen geen profielontwikkeling. Het weichseliaan fluvioperiglaciaal sedimentpakket bestaat in Gent voornamelijk uit een zandig lithosoom dat echter op veel plaatsen gescheiden is door een minder belangrijk fluvioperiglaciaal lemig facies. Het onderste zandig complex bestaat overwegend uit middelmatig fijn tot middelmatig grof zand dat zwak glauconiethoudend is en dat naar onder toe nog grover wordt en talrijke grindelementen en ook schelpresten bevat. Voorts kunnen er ook kleikeien, leembrokstukken en venige houtstukken worden aangetroffen. Het bovenste zandig complex bestaat uit middelmatig, fijn zand met laminae of lenzen van middelmatig zand. Voorts is het opgebouwd uit een juxtapositie en superpositie van ondiepe (0,5 à 1,0m) kruisgelaagde geulvormige structuren met diagonale of tangentiële prograderende interne laminaire gelaagdheid. Aan de basis komt op vele plaatsen een dunne maar duidelijke grindvloer voor. Aan de basis van de kruisgelaagde geulstructuren wordt vaak een laag kleikeitjes, van herwerkte Yperiaanse klei, aangetroffen. Het fluvioperiglaciaal sedimentpakket kan sporen bevatten van cryoturbaties en

⁶ <http://Geopunt.be>

vorstwingen. Aan de basis van het weichseliaan sedimentpakket vindt men een dik pakket grof heterogeen materiaal. Het bestaat uit zand, met soms grove vegetatieresten, en soms worden ook sporen van klei aangetroffen. Grind, opgebouwd uit sedimenten van verschillende oorsprong (zandsteen, silex, etc.) is hier echter dominant aanwezig in pakketten die lokaal meer dan een meter dik kunnen zijn. Vaak wordt hierin ook bijmenging van organisch materiaal zoals veen en hout teruggevonden⁷. Hoe deze afzettingen zich op het terrein manifesteren kan in bepaalde mate afgeleid worden uit een aantal boringen uit de databank van DOV die gezet werden zo'n 200m ten noorden van het projectgebied (het huidige DOK Noord). De boringen zijn uitgevoerd in het kader van een hydrogeologische kartering en bereiken een maximale diepte van 7,5m. De boringen laten een verstoorde ophogingslaag zien van ongeveer 2 tot 2,5 meter dikte, waaronder zich alluviale klei met veenresten bevindt, afgewisseld met leemhoudend zand⁸. Twee boringen lieten een diepere verstoring of verontreiniging zien, respectievelijk tot 3,5m en tot 4,00 m⁹.

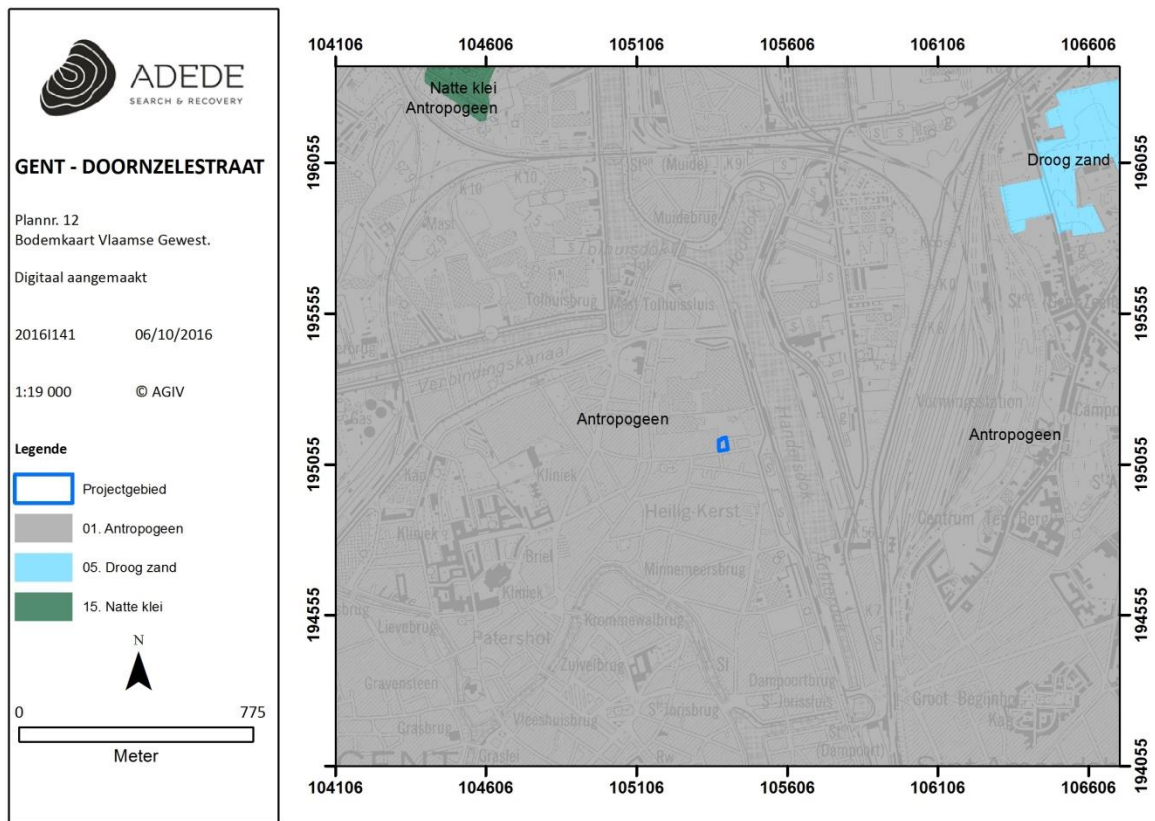
3.2.3 Bodem

De stad Gent is gelegen in de noordelijke laagvlakte van België. De bebouwde kom van Gent is niet bodemkundig gekarteerd en staat op de bodemkaart omschreven als OB.

⁷ S. Vermeire, G. De Moor, Adams R., *Quartaargeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (22) Gent (1/50.000)*, Brussel, 1999.

⁸ <http://dov.vlaanderen.be>; boringnummers UG-TGO-92/43-G4, UG-TGO-92/43-A6, UG-TGO-92/43-B9, UG-TGO-92/43-C11, UG-TGO-92/43-B8.

⁹ <http://dov.vlaanderen.be>; UG-TGO-92/43-C10, UG-TGO-92/43-F5.

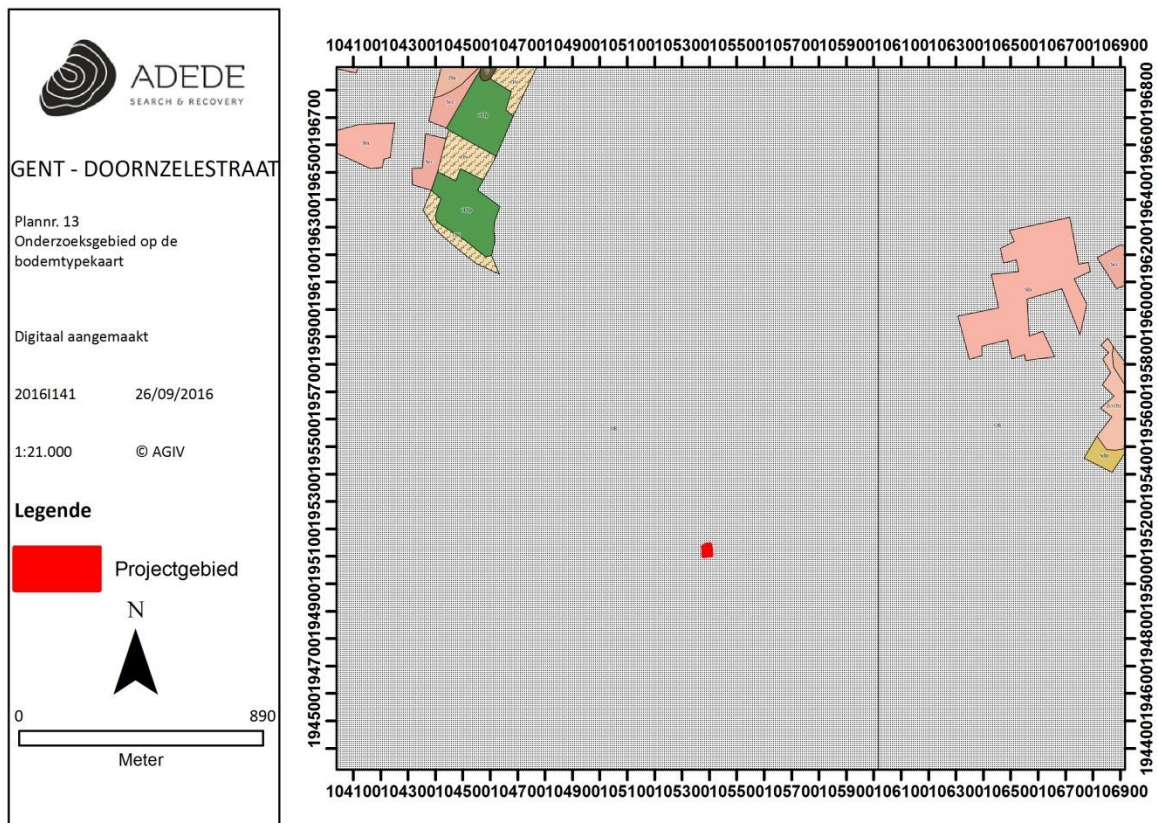

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de bodemkaart van het Vlaamse Gewest.

Het onderzoeksgebied bevindt zich dus in een bebouwde/antropogene zone waar het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens is gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden)¹⁰.

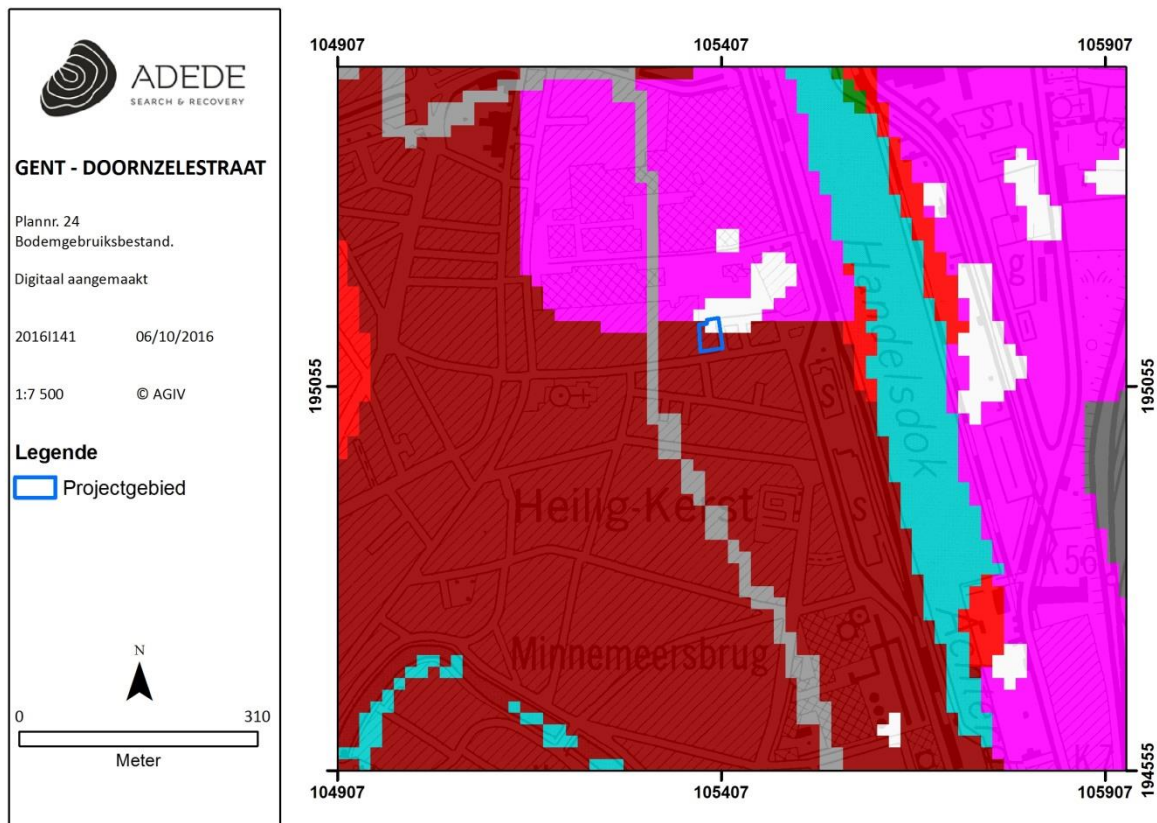
Hetzelfde geldt voor de bodemtypekaart.

¹⁰ <http://www.Geopunt.be>

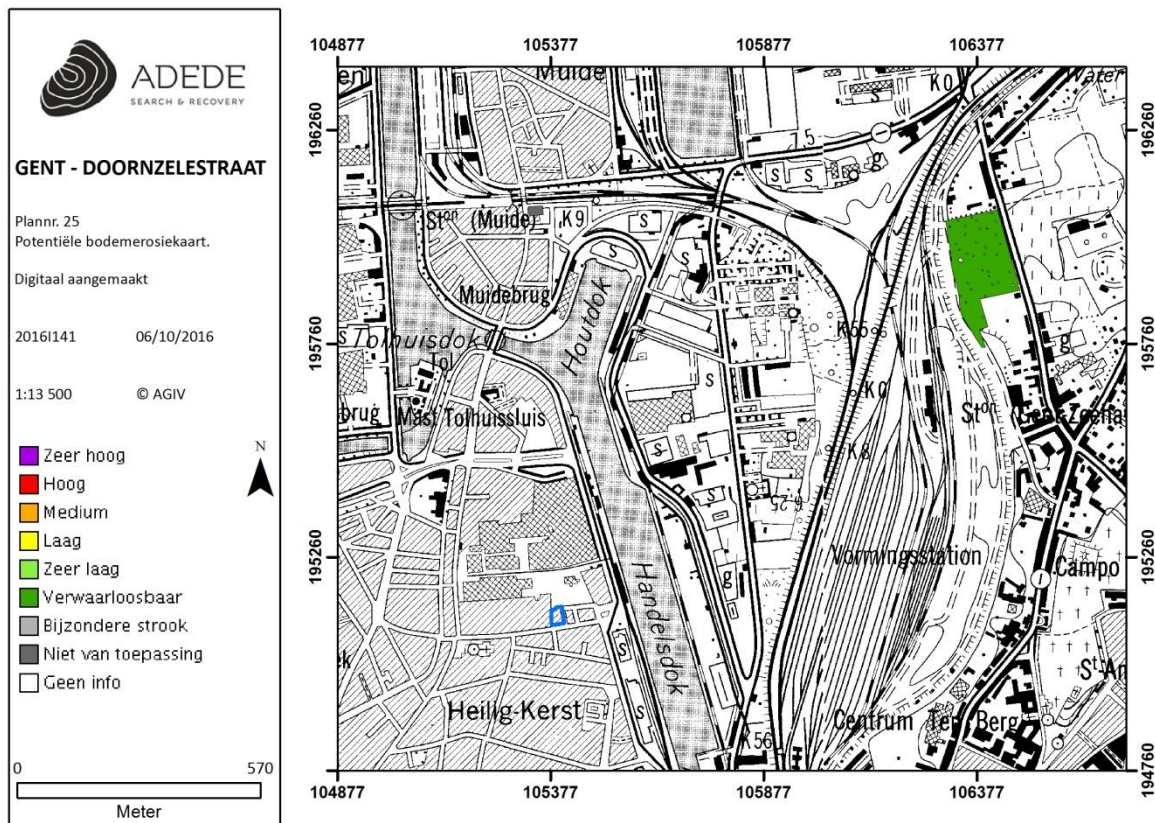
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

Op de bodemgebruiksbestandkaart staat het zuidelijke deel van het projectgebied ingekleurd als kernstadbebouwing (donkerrood), terwijl het noordelijke deel staat aangeduid als zone voor industrie- en handelsinfrastructuur (paars).

Figuur 10. Situering van het projectgebied op de bodemgebruikskaart.

De potentiële bodemerosiekaart geeft om dezelfde reden voor dit gebied geen informatie, maar wordt voor de volledigheid toegevoegd aan dit rapport.

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Het onderzoeksgebied bevindt zich in de historische stadskern van Gent en ligt ongeveer in het midden tussen de tweede en derde Gentse stadsomwalling. In de late 10^e eeuw werd de eerste omwalling reeds overschreden en ontplooidde de oorspronkelijke handelsnederzetting zich in westelijke richting tot over de Leie. Deze uitbreiding was het gevolg van zowel economische als demografische groei. De onregelmatige vorm van de Gentse binnenstad (ook wel *De Kuip* genoemd) is een weerspiegeling van de grachtengordel van omstreeks 1100 waarbij delen van de Schelde en de Leie werden aangevuld met gegraven grachten. Langzamerhand verplaatsten de handels- en havenactiviteiten zich van de Schelde naar de Leie: de binnenhaven ontwikkelde zich aldus vanaf de 13de eeuw¹¹. Tegen het einde van de 14de eeuw had de inmiddels derde Gentse stadsomwalling een

¹¹ L. Charles & M.C. Laleman, *Het Gent Boek*, Gent, 2006, p. 51. & M.C. Laleman et al., *Het Panoramisch Gezicht op Gent 1534, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent*, nr. 68, 2014, Gent, p. 167.

omtrek bereikt van ongeveer 12,5 kilometer. Van het omwalde gebied van ca. 644ha was slechts 200ha bebouwd¹².

Gedurende de 13de eeuw, tijdens relatief vredige tijden, was het voornamelijk de gunstige ligging van Gent aan Vlaanderens twee belangrijkste rivieren die voor de ontwikkeling van de binnenhaven zorgde en bijgevolg voor de ontwikkeling van Gent tot middeleeuwse grootstad. Hoewel Gent zich in het binnenland bevindt, is de stad nooit opgehouden deze gunstige natuurlijke waterverbindingen verder te benutten. Aansluiting met het internationale zeevaartverkeer werd verkregen door, naar gelang de economische en politieke eisen, kanalen te graven in verschillende richtingen. Zo werd bijvoorbeeld reeds in het midden van de 13de eeuw de Lieve uitgegraven om een verbinding te creëren met Brugge en Damme¹³.

Dankzij het valoriseren van deze waterwegen en de aansluiting die werd gevonden met het internationale zeevaartverkeer bleef de stad groeien. Langzamerhand werden de onbebouwde zones in het stadscentrum opgevuld en pas aan het einde van de 15^e eeuw en het begin van de 16^e eeuw werden aanpassingen aan de omwalling nodig. Herhaaldelijke aanvallen en oorlogen hadden een versterkte stadsomwalling tot gevolg. De meest ingrijpende wijzigingen vonden plaats in 1539-1540 wanneer de stad gedeeltelijk werd ontmanteld, de binnenpoorten werden afgeschaft en een dwangburcht werd opgericht. Dit bastion werd al snel terug verlaten en gedeeltelijk ontmanteld maar de dringende noodzaak voor een aaneensluitende stadsversterking met dammen, vesten en bastions bestand tegen de nieuwe krijgsmiddelen bleef bestaan¹⁴.

In diezelfde periode (na 1530) kende Antwerpen een snelle groei tot belangrijk handelscentrum. Als reactie hierop richtten de Gentenaren hun blik richting Westerschelde in plaats van het Zwin, dat ondertussen verzand was, als uitweg naar de zee. Om verbinding te maken met de toenmalige voornaamste commerciële ader van Europa was een vorstelijk octrooi nodig. Gezien Keizer Karel V zijn geboortestad genegen was liet hij in 1545 door landmeter Frans van de Velde een kanaalplan ontwerpen. Twee jaar later werd de toestemming verleend om met graafwerken te beginnen voor een kanaal tussen Gent en de Landdijk. Nog eens twee jaar later werd een doorsteek gemaakt naar de Westerschelde en werd er een schutsluis gebouwd. De Gentenaren hadden, ondanks hevige protesten van de Antwerpenaren die de concurrentiestrijd al voelden aankomen, eindelijk hun kanaal en hun sas. Op die manier werd via de zogenaamde *Sasse Vaart* een nieuwe rechtstreekse verbinding gecreëerd met de Westerschelde en zo ook met de zee. Keizer Karel toonde zijn steun aan het Gentse project in 1556 door er ostentatief gebruik van te maken om naar Vlissingen te varen

¹² <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122210>

¹³ J. Decavele, *De eeuwenoude Gentse zeehavenambitie, Gent, 2010, pp. 1-2.*

¹⁴ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122210>

alwaar hij verder afreisde naar Spanje¹⁵. De Sassevaart vertrok vanuit Gent ter hoogte van de huidige Sassekaai, aan het huidige Neuseplein/Gent Tolpoort. Een verbinding tussen de Sassevaart en de Lieve werd gevormd door het Meerhemkanaal dat ook wel Schipgracht of Burggravenstroom werd genoemd. Dit kanaal liep ter plaatse van de huidige Meerhem, parallel aan de Sint Salvatorstraat, ongeveer 300m ten westen van het plangebied. Meerhem is een samenstelling van *mere* en *ham*; *mere* in de betekenis van 'moerassige waterplas' en *ham* als hoger gelegen stuk land in een moerassig gebied. Reeds in 1232 staat het gebied van de Meerhemwijk vermeld als 'in Meram'¹⁶. Vanuit Gent kon via het Meerhemkanaal in noordelijke richting gevaren worden naar de moeren en via de Sassevaart naar Zeeuws-Vlaanderen. Ondanks het feit dat het Meerhemkanaal officieel zijn statuut van bevaarbare waterloop bleef behouden tot de 20ste eeuw, werd het in de 19de eeuw gedegradeerd tot een open riool. Na de cholera epidemie van 1866 werd het kanaal in verschillende campagnes gedempt tussen 1870 en 1963¹⁷.

De Doornzelestraat, waar het projectgebied zich bevindt, ligt tussen de Sint-Salvatorstraat en het Handelsdok. Dit is één van de oudste dokken van de haven van Gent samen met het Houtdok en het Achterdok. Het werd aangelegd in 1829, net voor België zich in 1830 losscheurde van het Verenigde Koninkrijk der Nederlanden. Het handelsdok is het meest zuidelijk gelegen dok van de haven. Het werd meteen na de opstelling van het Kanaal Gent-Terneuzen tussen de Dampoort en de Sassepoort gegraven en stond tevens in verbinding met het kanaal. Aan het einde van de 19de eeuw was de haven van Gent aan vernieuwing toe, ook het Handelsdok werd verbreed en uitgediept. Vervolgens heeft men aansluitend het Houtdok aangelegd. Vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw verplaatsen de havenactiviteiten zich van het gebied rond de Oude Dokken naar de nieuwe haven¹⁸.

De Doornzelestraat zelf heeft haar naam waarschijnlijk te danken aan het vroegere klooster van Doornzele dat aan deze straat lag. De straat komt voor op de oudste kaarten die van Gent bewaard zijn. Op het Parcellair plan van Gérard (1854) is zichtbaar dat de straat de *Rue des Prêtres* genoemd werd, ofwel de Priesterstraat¹⁹; een duidelijke verwijzing naar het klooster (cf. infra). In 1586 hebben er zich hier zusters gevestigd die afkomstig waren uit het klooster van Doornzele, een gehucht van de parochie Evergem. Zij bouwden zowel een klooster als een kapel. In de Doornzelestraat is nu nog een gedeeltelijk bewaarde kloostergang op vierkante plattegrond aanwezig die 'anno 1661' gedateerd is. Het klooster is voor het eerst afgebeeld op de kaart van Van Loon uit 1649 (cf. infra), geplunderd in 1578 geplunderd tijdens de beeldenstorm en opgeheven in 1797 om vervolgens, in 1823, opnieuw in gebruik genomen te worden door enkele religieuzen onder de naam van "Dames de l'instruction

¹⁵ L. Charles & M.C. Laleman, Het Gent Boek, Gent, 2006, p. 138 ;p. 143 & J. Decavele, *De eeuwenoude Gentse zeehavenambitie*, Gent, 2010, pp. 1-2.

¹⁶ <https://gentdekuip.com/meerhemkanaal/>

¹⁷ <http://www.gentblogt.be/2014/07/11/89438>

¹⁸ <http://www.oudedokken.be/oude-dokken/geschiedenis/>

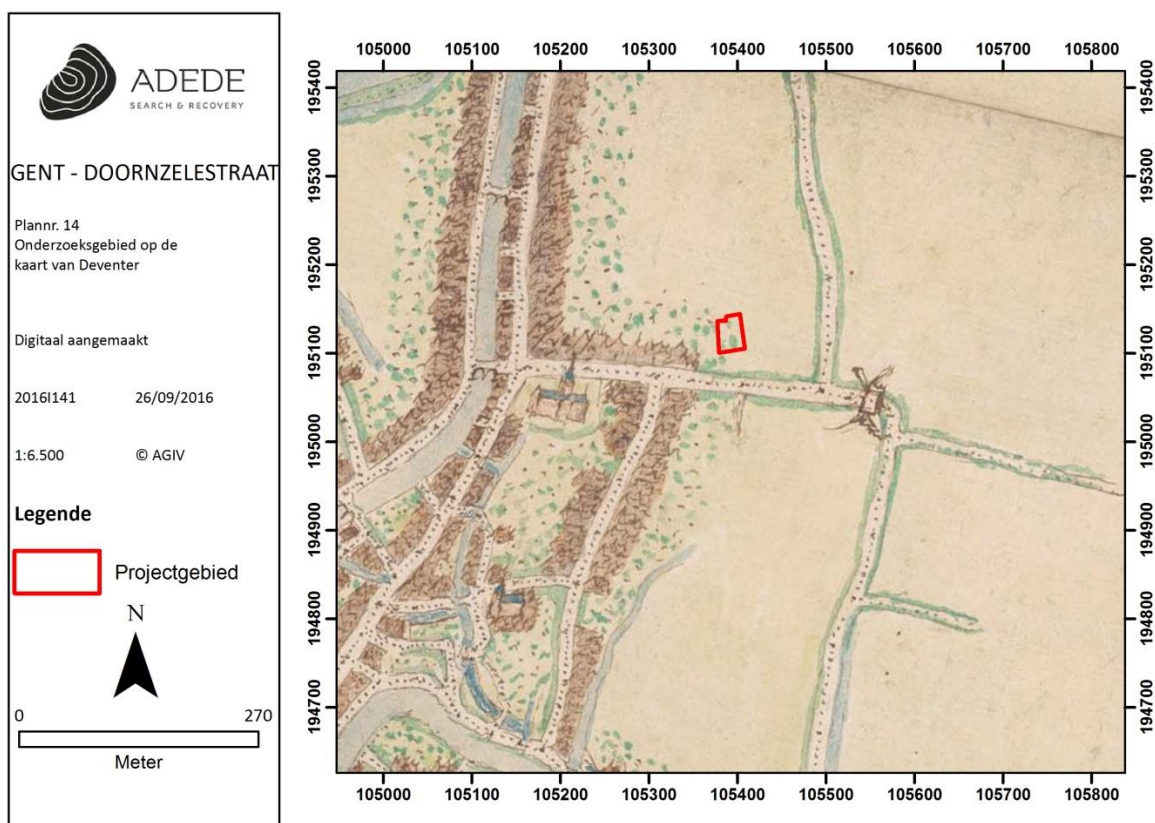
¹⁹ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/102771>

Chrétienne". Sindsdien is het gebouw in gebruik door verschillende schoolinrichtingen²⁰. Het klooster ligt op iets meer dan 100 meter ten westen van het plangebied. Het plangebied zelf kent pas bebouwing vanaf de 19de eeuw (cf. infra).

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Jacob van Deventer, 1559

Jacob van Deventer kan de eerste wetenschappelijke cartograaf van de Nederlanden worden genoemd: hij is de eerste die niet langer de nadruk legt op het picturale karakter van een kaart, maar zich gaat focussen om het werkelijke aanzien van de stad getrouw weer te geven. Het is wachten tot het einde van de 18de eeuw voor vergelijkbare topografisch nauwkeurige kaarten²¹. Het onderzoeksgebied bevindt zich aan de rand van de oude stadskern van Gent. Langs de Doornzelestraat is er bebouwing aangegeven tot en met de kruising met het huidige Nieuwland. Aan het einde van de weg bevindt zich een windmolen.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Jacob van Deventer.

²⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/19112>

²¹ A. Capiteyn, L. Charles & M.C. Laleman, *Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst*, Amsterdam, 2007, p. 26-27.

3.3.2.2 *Civitates Orbis Terrarum, 1572-1617*

Deze atlas van grote steden werd uitgegeven door Georg Braun en de kaarten binnen dit werk werden grotendeels gegraveerd door Franz Hogenberg. Het eerste volume van de 'Civitates Orbis Terrarum' werd gepubliceerd in 1572; het zesde, en laatste in 1617. Het bevatte uiteindelijk 546 kaarten en stadsgezichten van over de hele wereld. De atlas was ontworpen om gemakkelijker toegankelijk te zijn voor het grote publiek. De plannen werden telkens vergezeld van Brauns interpretatie van de stadsgeschiedenis en lokale handel en werden vaak gezien en gebruikt als een reizigers compendium²². Wederom is zichtbaar dat het onderzoeksgebied zich aan de rand van het toenmalige stadscentrum bevindt, maar zelf onbebouwd is. Aan het einde van de straat stond, net als op de kaart van Van Deventer, een windmolen. Verder kan worden vastgesteld dat er slechts sporadische bebouwing was langs de weg en deze toch vooral door landbouwpercelen liep.

GENT - DOORNZELESTRAAT

Plannr. 15

Civitates Orbis Terrarum.

Analoog aangemaakt

06/10/2016

2016141

© Sanderusmaps

Figuur 13. Situering van het projectgebied (gele polygoon) op de Civitates Orbis Terrarum.

3.3.2.3 *Stadszicht van Van Loon, 1649*

Het stadszicht van Van Loon geeft over het algemeen een zeer gedetailleerd beeld van de stad Gent. Het onderzoeksgebied is gelegen aan de rand van de stad, zoals zichtbaar is op de kaart. De Doornzelestraat werd gedomineerd door het klooster en de daarbij horende tuinen en landerijen. Het bebouwingspatroon is vergelijkbaar met dat zoals aangegeven op de kaarten van Van Deventer en Braun & Hogenberg. Vanaf het Meerhemkanaal gezien bevond zich, tot aan het huidige

²² http://historic-cities.huji.ac.il/mapmakers/braun_hogenberg.html

Nieuwland, bebouwing. Daarna bevonden zich landerijen. In dit deel bevindt zich aan weerszijden van de Doornzelestraat een greppel. Ook is op deze kaart, ten oosten van het projectgebied, een duidelijke verdedigingsgracht aangegeven met muur en bastion. De windmolen is op het bastion geplaatst. Ter hoogte van het onderzoeksgebied zelf bevonden zich landbouwpercelen en was op dit moment nog geen bebouwing aanwezig. Wel loopt er een greppel aan de west- en zuidkant van het onderzoeksgebied, respectievelijk in oostelijke en in noordelijke richting.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Van Loon.

3.3.2.4 *Cartes des Pays-Bas, Fricx (1712)*

Eugène-Henri Fricx (1644-1730) was de grondlegger van een belangrijke dynastie van 18de -eeuwse drukkers in Brussel. Hij werd in 1689 tot *Imprimeur de sa Majesté*, Koninklijke drukker benoemd door de privé-raad van de Spaanse koning. Zijn bekendste kaarten zijn de *Cartes des Pays-Bas* uit 1712. Dit is een atlas in twee delen, met een geheel van topografische kaarten van de Nederlanden en een bundel van de stadsplannen van tijdens belegeringen en veldslagen. De atlas werd aangemaakt als illustratie waarom Fricx het koninklijk privilege voor het drukken van de officiële

regeringsdocumenten moest behouden. De privé-raad verleende hem dan uiteindelijk ook dit privilege voor zijn hele leven²³.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.

Op dit fragment van de kaarten der Nederlanden van Fricx is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. De kaart is te ongedetailleerd om uitspraken te doen over bebouwing op het niveau van het plangebied. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Een juiste afbeelding van het plangebied op de kaart van Fricx is op dit moment niet op te nemen omdat de kaart niet juist gegeoreferent is.

3.3.2.5 Militaire kaart van Ferraris, 1777

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-

²³ http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpl163204_nl.html

1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in het bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen²⁴. Het centrum van Gent kan worden teruggevonden op kaartblad 35. De weg die overeenkomt met de huidige Doornzelestraat liep deels door de bebouwde stadskern en werd naar de stadsrand toe omringd door landbouwpercelen. Aan het einde van de straat, ter hoogte van de stadomwalling, stond nog altijd de windmolen op het bastion. Hoewel deze kaart vrij gedetailleerd is, sluipt er toch vaak afwijkingen in de projectie van de kaart bij het georefereren, waardoor de aanwezigheid van elementen op de kaart slechts als een indicatie te gebruiken is en niet als harde onderbouwing. Toch kan met zekerheid gesteld worden dat er op deze kaart voor het eerst een aanwijzing is voor bebouwing in de directe omgeving van het onderzoeksgebied.

Figuur 16. Situering van het projectgebied (gele polygoon) op de kaart van Ferraris.

3.3.2.6 Vandermaelen kaarten, 1846-1854

Philippe Vandermaelen werd in 1795 geboren te Brussel in een rijke familie. Tussen 1825 en 1827 publiceerde hij een Atlas universel die gedrukt was met een druktechniek waarmee wetenschappers nog niet vertrouwd waren, de lithografie. In 1830 richtte hij het 'Etablissement géographique de Bruxelles' op. Vanaf 1831 begon hij met het uitgeven van de 'Dictionnaires géographiques spéciaux

²⁴ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

des provinces de la Belgique', waardoor hij al snel de Belgische cartograaf bij uitstek werd. Door zijn bevoorrechte relaties met de overheid slaagde hij erin om twee topografische kaarten van België uit te geven. Toen het 'Etablissement géographique de Bruxelles' in 1880 voorgoed de deuren dichtdeed verwierf de Koninklijke Bibliotheek van België het merendeel van de immense productie²⁵. Zoals zichtbaar is op onderstaande afbeelding bevindt het onderzoeksgebied zich aan de rand van de bebouwing, nog altijd in gebied dat als grasland wordt aangeduid. Aan de westzijde van het plangebied ligt een sloot. De stadsomwalling en windmolen hebben plaatsgemaakt voor het handelsdok.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaele.

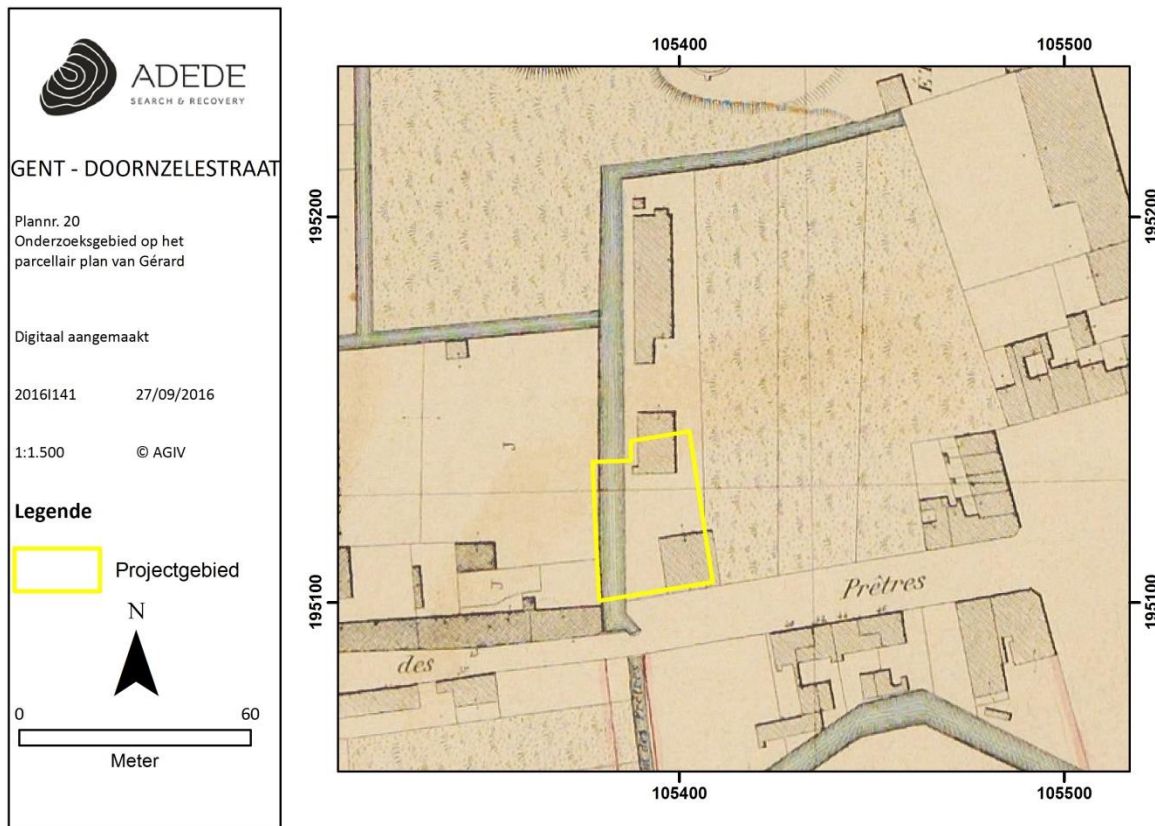
3.3.2.7 *Parcellair plan van Gérard, 1854*

Deze kaart werd getekend door P. Gérard, inspecteur bij het kadaster van Oost-Vlaanderen. Hij baseerde zich hiervoor op kadastrale plannen die door L. Gérard, landmeter eerste klas, werden herzien. Het plan toont de onderverdeling in kadastrale secties, alsook de huisnummers²⁶. De Doornzelestraat wordt op dit plan nog de *Rue des Prêtres* genoemd, een mogelijke verwijzing naar

²⁵ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>

²⁶ L. Charles & M.C. Laleman, *het Gent Boek, Gent, 2008, p. 287.*

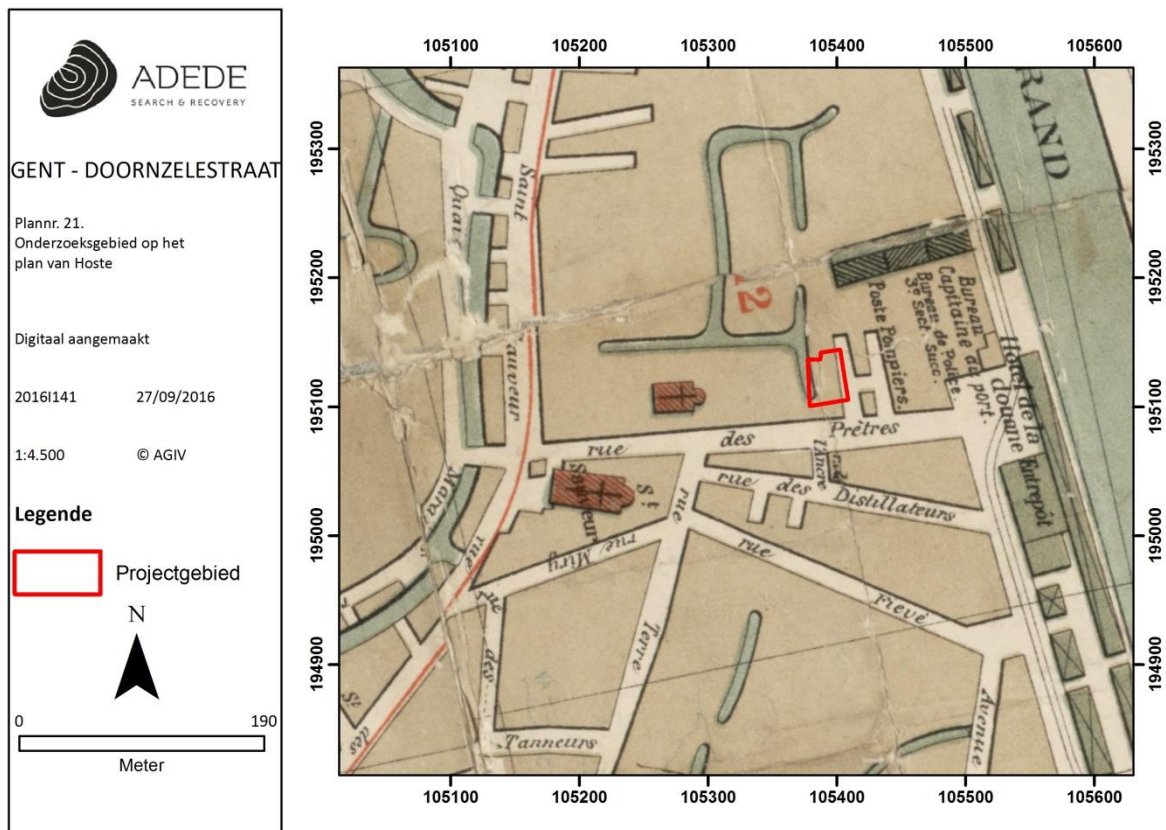
het klooster, gelegen ten westen van het onderzoeksgebied (cf. supra). De bebouwing langs beide zijden van de weg is zeer nauwkeurig ingemeten en aangegeven. Binnen het onderzoeksgebied zijn er twee gebouwen zichtbaar en door de westkant loopt de sloot die ook op de Vandermaelenkaart is aangeduid. De aard van de bebouwing is niet bekend.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op het plan van Gérard.

3.3.2.8 Plan instantane de la ville de Gand van Hoste, 1896-1899

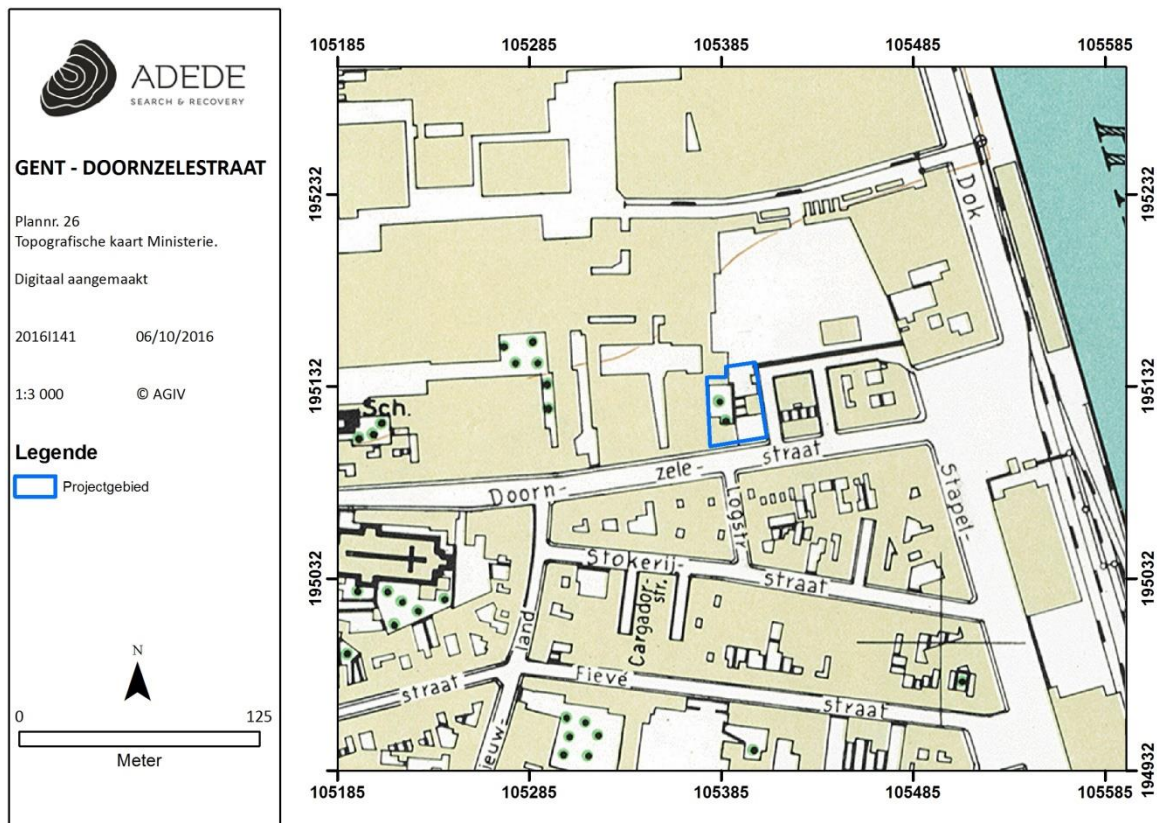
Op het Plan instantane de la ville de Gand van Hoste is de *Rue des Prêtres* eveneens zichtbaar. Op de kaart is zichtbaar dat ten noorden van het plangebied (grijs gearceerd) aan het einde van de 19de eeuw een brandweerkazerne, politiekantoor en het kantoor van de havenmeester gevestigd is. Direct ten oosten van het plangebied bevindt zich reeds het pleintje dat nu ook nog altijd bewaard is. Aan de westzijde van het plangebied is de sloot nog aanwezig.

Figuur 19. Situering van het projectgebied op het plan van Hoste.

3.3.2.9 Kaart van Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

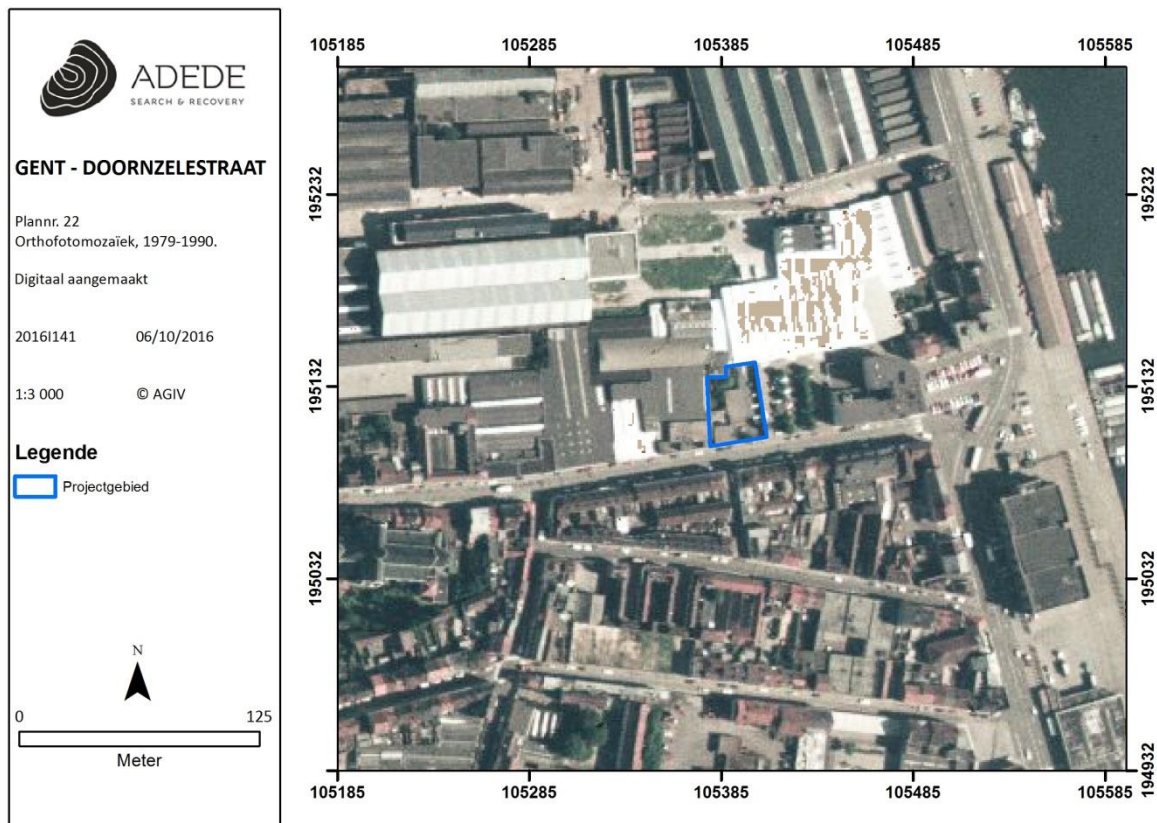
Op de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw uit de periode 1950-1970 is zichtbaar dat er aan de westzijde van het plangebied aan de straat een gebouw staat. Aan de oostzijde van het plangebied staat, op circa 15 meter van de straat weg, een klein gebouwtje. Deze bebouwing zal ergens tussen 1900 en 1950 gerealiseerd zijn. Het gebouw aan de Doornzelestraat dat op het parcellair plan van Gérard staat is tegen die tijd niet meer aanwezig.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op een kaart van het Ministerie.

3.3.2.10 Luchtfoto (1979-1991)

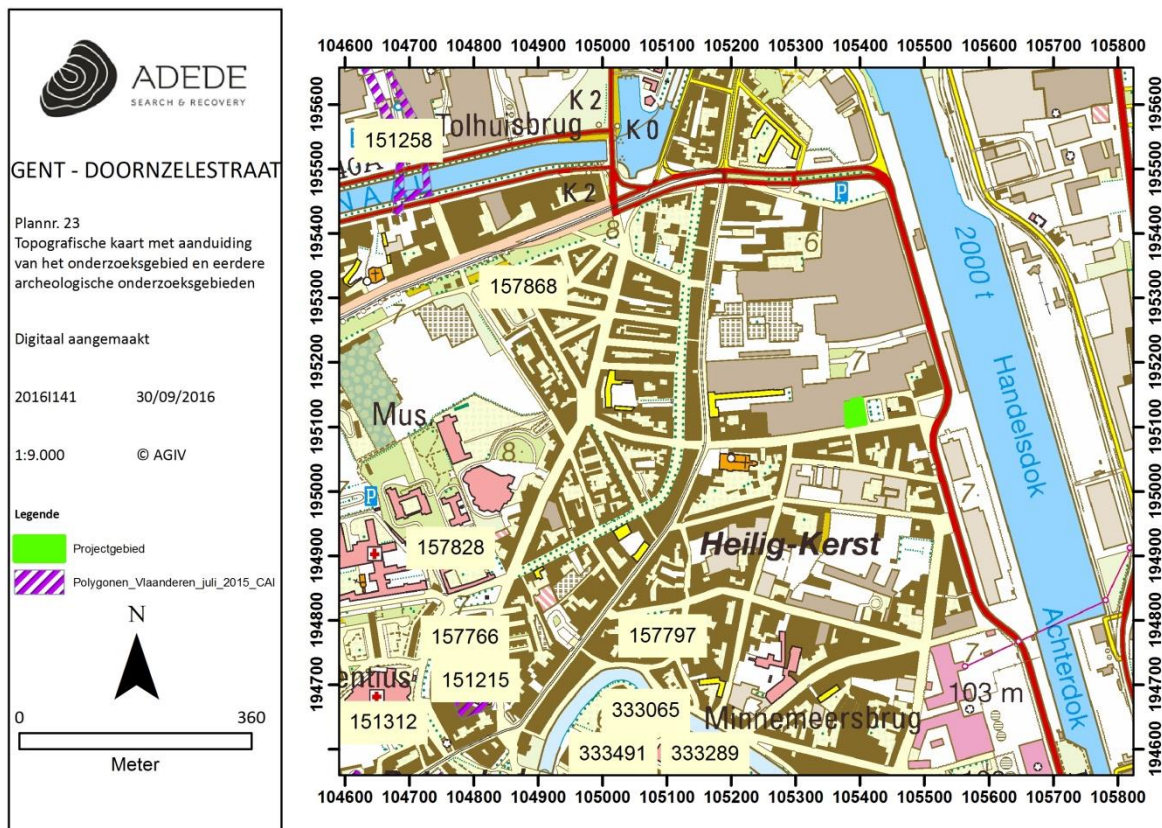
Op deze luchtfoto is te zien dat het onderzoeksgebied in de jaren '70 van de vorige eeuw reeds dezelfde bebouwing kende als nu. Dat betekent dat deze bebouwing voor de jaren 70 gerealiseerd is. Er zijn geen gegevens gevonden voor de periode van het begin van de 20^e eeuw tot 1970.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de orthofoto, zomeropnamen 1979-1990.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Zoals reeds is aangegeven is er geen eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd op de locatie van het onderzoeksgebied. Ook in de directe omgeving van het plangebied (binnen een straal van 500m) zijn geen archeologische onderzoeksresultaten opgenomen in de CAI. Op grotere afstand bevinden zich wel meldingen over archeologische vondstcomplexen die binnen de context van een historische stadskern passen, maar geen verdere onderbouwing voor de archeologische verwachting binnen het plangebied bieden.

Figuur 22. CAI-meldingen rondom het projectgebied.

3.4.1 CAI locatie 157868

Op deze locatie werd in 1981 een losse vondst lithisch materiaal gedaan. Het ging hier om een geretoucheerde kling uit het Neolithicum²⁷. Het betreft echter een losse vondst zonder geologische context, waardoor deze vondst geen nadere specificering van de archeologische verwachting mogelijk maakt.

3.4.2 CAI locatie 157828

Dit archeologisch onderzoek, dat dateert uit 1985, bracht naast enkele losse vondsten van onder andere Ardenne-waar uit de vroege middeleeuwen, ook sporen van een klooster aan het licht. Het vroegste materiaal wijst in de richting van bewoning nog voor het klooster er gevestigd werd. In 1456 vestigden de fraters zich op deze locatie en richtten er een klooster op. In 1584 kochten de Calvinisten de gronden op en richtten er hun *Kartuize* in. Na opheffing van deze orde in 1783 werd een deel van de gebouwen omgevormd tot spinnerij. Op het einde van de 18de eeuw werden de

²⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/157868>

kartuizerhuisjes gesloopt en enkele bakstenen muren van deze periode werden tijdens de opgraving blootgelegd. Het vondstenmateriaal is voor de rest sterk gefragmenteerd en kan globaal tussen de 14de en de 18de eeuw geplaatst worden²⁸.

3.4.3 CAI locatie 157766

Op deze locatie werd melding gedaan van een gevonden stempelzegel met opschrift dat ruwweg gedateerd werd in de Nieuwe Tijd. Er kon hier geen verdere specificering gemaakt worden. Ook werden uit deze tijd sporen gevonden van mogelijke activiteiten van een pijpenbakker. Naast stookgangen en een eesttegel werden hier een aantal misbakken kleipijpen teruggevonden. Deze sporen werden allemaal teruggevonden tijdens een prospectie in 1992²⁹.

3.4.4 CAI locatie 151215

Hier werden overblijfselen van een motte, omgeven door een gracht vastgesteld. De motte stond op een circulaire ophoging en ook het neerhof kon gelokaliseerd worden. Het hoofdgebouw bestond uit een vierkante stenen donjon die geflankeerd werd door hoektorentjes. Uit de 16^e eeuw stamt op deze plek een overwelfde gracht. Wellicht is dit de gracht van de oorspronkelijke motte die later overwelfd werd³⁰. De ophoging op deze locatie aan de rechteroever van de Tichelrei werd ook de molenheuvel genoemd. In de aanwezigheid van deze vroegere molenheuvel wordt dan ook de verklaring gezocht van de bocht in het Meerhemkanaal ter hoogte van de Tichelrei³¹.

3.4.5 CAI locatie 157797

Het gebouw dat zich hier bevond is het zogenaamde godshuis uit de late middeleeuwen. Het godshuis werd opgericht ca. 1279-1283, mogelijk ook reeds in 1257. Dit gebouw had reeds in de 13de eeuw de functie van proveniershuis, armenhuis en gasthuis. Tot de opgravingswerken in 1990 had men nog geen materiële resten teruggevonden van dit godshuis³².

3.4.6 CAI locatie 151258

In 2008 heeft men hier sporen gevonden van een site met walgracht, er werd echter geen dateerbaar materiaal aangetroffen. Op de kaart van Horenbault is er vlakbij de gebastioneerde stadsomwalling en nabij een ravelijn, een omwalde rechthoekige structuur te zien. De omgrachting is niet helemaal

²⁸ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/157828>

²⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/157766>

³⁰ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/151215>

³¹ S. Janssens, *Het Meerhemkanaal, Ghendtsche Tydingen 19.3, 1990, Gent, p. 144.*

³² <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/157797>

dicht en er zijn geen gebouwen te zien. Mogelijk werd de site ontmanteld bij de aanleg van de gebastioneerde stadsomwalling³³.

3.4.7 CAI locatie 151312

Hier werden in 1977, 1978 en 1979 opgravingen uitgevoerd met als resultaat het blootleggen van verscheidene structuren en vondsten uit meerdere periodes. Eén van de meest opvallende structuren was een laatmiddeleeuwse site met walgracht. Op dit terrein was immers het goed gelegen dat de tempelridders omstreeks 1200 ontvingen van kastelein Zeger II. Het onderzoek bracht een groot deel van de tempelmotte met gracht aan het licht. De diameter van de motte bedraagt ongeveer 45m, in het centrum bevonden zich 4 zware palen die waarschijnlijk deel uitmaakten van een min of meer rechthoekig houten gebouw. Rondom de motte loopt er een gracht van 7,5m. Ten noorden en oosten van de gracht werden fragmenten aangetroffen van een bakstenen muur versterkt met steunberen. In het noordoosten bevindt zich tussen de muur en de gracht een fragment van een houten bevoering bestaande uit planken die rusten op piketten. De beschoeiing en omheiningsmuur zijn waarschijnlijk later te dateren, in de 14de - 15de eeuw. De gracht en motte verdwenen pas in de 17de of begin 18de eeuw. Voorts is er een puinlaag aangetroffen met archeologisch materiaal uit de 13de en 14de eeuw. De laag bevatte onder meer aardewerk, leerresten en dierenbeenderen. Voorts werden er twee mestputten teruggevonden. De eerste wordt gedateerd in de 14de-15de eeuw en bevatte aardewerk, lederfragmenten, metalen voorwerpen, glasscherven en beenderresten. De tweede put kan gedateerd worden in de 13de-14de eeuw en bevatte hoofdzakelijk grijs aardewerk en glasscherven. Ook is er een 14de-eeuwse stookplaats en een 16de-eeuwse waterput teruggevonden. Tevens zijn er sporen van een pottenbakkerij teruggevonden, zoals een mogelijke restant van een tegeloven en een 17de-eeuwse laag met een groot aantal misbaksels. Ook zijn er enkele losse vondsten aan het licht gekomen, zoals een concentratie pijpfragmenten uit klei, het hoofd van een metalen ruitersstatuette uit de 14de eeuw en een gepolijste bijl uit het Neolithicum³⁴.

3.4.8 CAI locatie 333065

In dit laatmiddeleeuwse huis werden er aangestampte zavelbevoering, muurresten en een vuurplaat aangetroffen. Voorts was er een afvalput aanwezig met divers vondstenmateriaal zoals geglazuurd rood aardewerk, blauwgrijs aardewerk en een munt. De munt was het oudste object en werd gedateerd in de 15de eeuw, de jongste vondst was aardewerk uit de 18de eeuw. Ook werd er een pijparden plaatje met figuurtje (vogel) teruggevonden uit de Nieuwe Tijd. Tussen de verschillende

³³ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/151258>

³⁴ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/151312>

vloerniveaus zijn er vondstenconcentraties teruggevonden, gedateerd in de volle middeleeuwen, deze bevatten rood geglazuurd aardewerk, blauwgrijs aardewerk, siegburgkeramiek, aardewerk met leemglazuur, een pijlpunt, een meslemmet, een bronzen munt en een bronzen gesp³⁵.

3.4.9 CAI locatie 333491

In het laatmiddeleeuws klooster van de arme klaren werden er via prospectie, muurschilderingen ontdekt op de noordoostmuur van de gelijkgrondse achterste kamer. Het ging hier om een heiligenfiguur met aureool, gezeten op een troon, met gewaden in gele en rode okerkleur, omgeven door een baldakijn of troonhemel. Het vloermotief bestond uit zwarte driehoekjes afgewisseld met gele oker en een Grieks kruis³⁶.

3.4.10 CAI locatie 333289

Binnen dit gebied heeft er in 1987 een archeologische opgraving plaatsgevonden. Er is een vondstenconcentratie met veel aardewerk uit de late middeleeuwen teruggevonden in de gedempte Minnemeersgracht. In de 19de eeuw werd er hier een beluik gevormd door verscheidene huizen en er zijn sporen van textielnijverheid teruggevonden. Van de fabriek Desmet – Gecquier zijn er baksteenresten, diverse ruimtes en een waterput teruggevonden³⁷.

3.5 Besluit

De analyse van de gebruikte historische kaarten toont aan dat de Doornzelestraat een grote ouderdom heeft. Op de eerste (16de-eeuwse) kaarten die beschikbaar zijn van de stad is de straat afgebeeld. Het plangebied lag net aan de rand van het oude stadscentrum van Gent. Op de eerste kaarten lijkt het plangebied net buiten de bebouwde zone te liggen. De bebouwing liep tot aan het huidige Nieuwland. Ruim 110 meter ten westen van het plangebied bevond zich blijkens historische bronnen een klooster dat aan het eind van de 16de eeuw daar werd gesticht door zusters afkomstig van Doornzele. Het plangebied grensde aan de tuinen van het klooster blijkens de kaart van Van Loon uit 1649. Betrouwbare aanwijzingen voor bebouwing in het plangebied dateert eigenlijk maar uit het eind van de 19de eeuw. Zowel op de kaart van Van Deventer als op het stadsgezicht van Van Loon is er geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Op de Ferrariskaart is er wel bebouwing zichtbaar, maar gezien de mogelijke onnauwkeurigheden in de projectie van de kaart is niet met zekerheid vast te stellen of deze bebouwing binnen of net naast het plangebied lag. Op de Vandermaelen kaarten en het parcellair plan van Gérard die nauwkeuriger gegeorefereerd kunnen

³⁵ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/333065>

³⁶ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/333491>

³⁷ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/333289>

worden, staan vergelijkbare structuren afgebeeld als op de kaart van Ferraris, maar liggen die net buiten de grenzen van het plangebied. Op het parcellair plan van Gérard staan voor het eerst twee gebouwen aangeduid die met zekerheid binnen het plangebied liggen. De aard van die bebouwing is onbekend. Op de meeste historische kaarten, maar vooral deze uit de 19de eeuw, is te zien dat zich aan de westzijde van het plangebied een sloot bevond. Op het Plan instantane de la ville de Gand van Hoste is te zien dat deze sloot nog in het plangebied aanwezig is. Over het begin van de 20^e eeuw zijn geen gegevens beschikbaar binnen dit onderzoek. Op de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw uit de periode 1950-1970 is zichtbaar dat er aan de westzijde van het plangebied aan de straat een gebouw staat. Aan de oostzijde van het plangebied staat een 15 meter van de straat weg een klein gebouwtje. Het gebouw aan de Doornzelestraat dat op het parcellair plan van Gérard staat is tegen die tijd niet meer aanwezig. Ook wordt duidelijk dat de sloot in het plangebied in de loop van de 20e eeuw is gedempt. De huidige bebouwing kan een verbouwing en uitbreiding zijn van de bebouwing die zichtbaar is op de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, maar kan ook een tweede bouwgang zijn. Het kleine gebouw aan de oostzijde is gesloopt. Er zijn geen gegevens gevonden met betrekking tot de funderingswijze of onderkeldering van de huidige bebouwing of de parking. Het is aannemelijk dat ter plaatse van de huidige bebouwing de bodem in redelijke mate verstoord is en eventuele archeologische resten die met vroegere bebouwing langs de Doornzelestraat samenhangen niet goed bewaard zijn. Door de aanleg van de sloot aan de westzijde van het plangebied zullen eventuele oudere resten verloren zijn gegaan. Ter plaatse van de parking is dit niet noodzakelijk het geval. De eerdere bebouwing aan die zijde is ouder (19de-eeuws) of minder omvangrijk en zal daardoor minder verstoring van de ondergrond teweeg gebracht hebben. De resten van 19de-eeuwse bebouwing zijn op zichzelf onderzoekswaardig. Op dat deel van het plangebied is de bodemopbouw waarschijnlijk onverstoord.

Het voorgaande archeologisch onderzoek in de nabije omgeving omvatte verschillende onderzoekscampagnes naar onder andere enkele sites met walgracht en een godshuis uit de 13de eeuw. Deze onderzoeksresultaten situeren zich binnen de te verwachten archeologische resultaten door de ligging binnen de historische kern van Gent. Vanwege de afstand tot het plangebied hebben deze echter geen relevantie ten aanzien van de archeologische verwachting binnen het plangebied. De melding van een losse vondst lithisch materiaal uit het neolithicum zou van relevantie kunnen zijn als er contextuele informatie ten aanzien van bijvoorbeeld de geologie van de vondst beschikbaar zou zijn.

De archeologische verwachting voor het deel van het plangebied dat op dit moment in gebruik is als parking bestaat uit resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd die samenhangen met het gebruik van het gebied als landbouwgebied/tuin zoals afrasteringen, (water)putten, afvalkuilen, kleine

structuren, ondergeschikte bebouwing en dergelijke. Gezien de ligging naast een klooster is het mogelijk dat deze resten ook te maken hebben met het leven in het klooster. Ook bevinden zich hier resten van 19de-eeuwse bebouwing die op zichzelf archeologisch waardevol kan zijn.

De nieuwbouwplannen op de locatie behelzen een bodemingreep aan de straatzijde van het plangebied, voor een belangrijk deel op de plaats waar huidige gebouwen zullen worden afgebroken. Naar alle waarschijnlijkheid is op die plek en het deel van de tuin aan de westzijde van het plangebied de bodemopbouw en de eventueel aanwezige archeologie reeds verstoord. Voor het overige deel van de nieuwbouw (met een oppervlakte van ongeveer 300m²) geldt dat bij de sloop van de huidige verharding en de bouw en aanleg van de ondergrondse parking mogelijk wel archeologische resten in situ bedreigd worden. Het achterste gedeelte van het onderzoeksgebied blijft behouden als tuinomgeving en wordt daarom niet verstoord.

Alles in overweging genomen kan aangenomen worden dat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het onderzoeksgebied gedeeltelijk verstoord werd door een eerdere constructiefase. De kans op het aantreffen van sporen, losse vondsten of vondstconcentraties op deze locatie is hierdoor miniem. In het overige deel van het plangebied kunnen wel sporen, losse vondsten of vondstconcentraties aangetroffen worden. Ook kunnen er waardevolle resten van 19de-eeuwse bebouwing aangetroffen worden. Vanwege de ligging in de directe omgeving van een klooster en aan een oude weg kunnen deze resten van archeologisch belang zijn en kennisvermeerdering tot gevolg hebben. Er wordt hier dan ook verder onderzoek geadviseerd door ADEDE bvba om de aard en aanwezigheid van deze sporen vast te kunnen stellen. Aangezien het doorgaan van de nieuwbouwplannen afhankelijk is van een stedenbouwkundige vergunning en het plangebied op dit moment bebouwd en verhard is en in gebruik als parking adviseert ADEDE bvba een uitgesteld traject.

3.6 Besluit breed publiek

Het archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat het plangebied aan een zeer oude straat aan de rand van het historisch centrum van Gent ligt. Direct ten westen van het plangebied lag een 16de-eeuws klooster met landerijen. Archeologische resten (waarbij gedacht moet worden aan waterputten, afvalkuilen, paalsporen en kleine gebouwtjes) in het plangebied kunnen met dit klooster te maken hebben. Kaarten uit de tweede helft van de 19de eeuw geven voor het eerst met zekerheid bebouwing binnen de contouren van het plangebied aan. Wat voor een gebouwen dit

waren en waarvoor zij dienden is niet bekend. Ook is er een sloot aanwezig aan de westzijde van het plangebied die later is gedempt.

Ergens voor of in de jaren 70 van de twintigste eeuw is de huidige bebouwing in het plangebied verschenen. De bouw hiervan en de aanleg van de voormalige sloot heeft de ondergrond zeer waarschijnlijk verstoord, waardoor de kans op het aantreffen van archeologie daar nihil is. Ter plaatse van de parking kunnen wel archeologische resten bewaard zijn gebleven. Er wordt rond de huidige bebouwing op de plaats waar de nieuwbouwplannen verstoringen behelzen dan ook verder onderzoek geadviseerd door ADEDE bvba om de aard en aanwezigheid van deze sporen vast te kunnen stellen. Aangezien het doorgaan van de nieuwbouwplannen afhankelijk is van een stedenbouwkundige vergunning en het plangebied op dit moment bebouwd en verhard is en in gebruik als parking adviseert ADEDE bvba een uitgesteld traject.

4 Bibliografie

Capiteyn, L. Charles & M.C. Laleman, Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst, Amsterdam, 2007.

C. Laleman et al., Het Panoramisch Gezicht op Gent 1534, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent*, nr. 68, 2014, Gent.

J. Decavele, *De eeuwenoude Gentse zeehavenambitie*, Gent.

L. Charles & M.C. Laleman, Het Gent Boek, Gent, 2006, p. 51. & M.C. Laleman et al., Het Panoramisch Gezicht op Gent 1534, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent*, nr. 68, 2014.

M.C. Laleman et al., *Het Panoramisch Gezicht op Gent 1534, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent*, nr. 68, 2014, Gent, p. 168.

P. Jacobs, M. De Ceukelaire, W. De Breuck & G. De Moor, Toelichtingen bij de Geologische kaart van België Vlaams Gewest: Kaartblad 22 Gent, Brussel, 1996.

S. Janssens, Het Meerhemkanaal, Ghendtsche Tydingen 19.3, 1990, Gent, pp. 144-146. & L.M. Thierry, Populaire Beschrijving van de Grond Waarop de Stad Gent is Gebouwd, Gent, 1950.

S. Vermeire, G. De Moor, Adams R., Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (22) Gent (1/50.000), Brussel, 1999.

Websites

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<http://dov.vlaanderen.be>

<http://Geopunt.be>

<http://www.gentblogt.be/2014/07/11/89438>

<http://www.oudedokken.be/oude-dokken/geschiedenis/>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/27/Ghent_by_Jacob_Van_Deventer%2C_BN_1.jpg

http://historic-cities.huji.ac.il/mapmakers/braun_hogenberg.html

https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Ghent,_Belgium_-_Map_1649.jpg

http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpl63204_nl.html

http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>

http://adore.ugent.be/OpenURL/resolve?rft_id=archive.ugent.be:3F90E9D6-AC41-11DF-9848-B30379F64438:1&svc_id=zoomer&url_ver=Z39.88-2004

<https://gentdekuip.com/meerhemkanaal/>

5 Lijst van plannen

Plan nr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Onderzoeksgebied op topografische kaart	1:3 175	Digitaal	26/09/2016
0002	Onderzoeksgebied op orthofoto	1:3 000	Digitaal	26/09/2016
0003	Onderzoeksgebied op kadasterkaart	1:3 000	Digitaal	26/09/2016
0004	Verstoorde zones	1:200	Digitaal	05/10/2016
0005	Inplantingsplan bestaande toestand	1:133	Digitaal	05/10/2016
0006	Inrichtingsplan toekomstige toestand	1:200	Digitaal	05/10/2016
0007	Erosiegevoeligheidskaart	1:7 500	Digitaal	06/10/2016
0008	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II	1:10 000	Digitaal	05/10/2016
0009	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (detail)	1:871	Digitaal	06/10/2016
0010	Onderzoeksgebied op de tertiair-geologische kaart	1:46 000	Digitaal	26/09/2016
0011	Onderzoeksgebied op de quartair-geologische kaart	1:46 000	Digitaal	26/09/2016
0012	Onderzoeksgebied op de bodemkaart van het Vlaamse Gewest	1:19 000	Digitaal	26/09/2016
0013	Onderzoeksgebied op de bodemtypekaart	1:21 000	Digitaal	26/09/2016
0014	Onderzoeksgebied op de kaart van Deventer	1:6 500	Digitaal	26/09/2016
0015	Civitates orbis terrarum	-	Analoog	-
0016	Onderzoeksgebied op de kaart van Van Loon	1:5 000	Digitaal	26/09/2016
0017	Onderzoeksgebied ten opzichte van de Frick kaart	1:50 000	Digitaal	26/09/2016
0018	Kaart van Ferraris	-	Analoog	-
0019	Onderzoeksgebied ten opzichte van de Vandermaelen kaarten	1:3 000	Digitaal	26/09/2016
0020	Onderzoeksgebied op het Parcellair plan van Gérard	1:1 500	Digitaal	27/09/2016
0021	Onderzoeksgebied op het plan van Hoste	1:4 500	Digitaal	27/09/2016
0022	Orthofotomozaïek, zomeropnamen 1979-1990	1:3 000	Digitaal	06/10/2016
0023	CAI-meldingen op topografische kaart kleur	1:9 000	Digitaal	27/09/2016
0024	Bodengebruiksbestand	1:7 500	Digitaal	06/10/2016
0025	Potentiële bodemerosiekaart	1:13 500	Digitaal	06/10/2016
0026	Topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Woningbouw	1:3 000	Digitaal	06/10/2016

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Bestaande toestand van het onderzoeksgebied (terreinsnede 1/200).	- 12 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II.	- 18 -
Figuur 3. Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II (detail).-	19
-	
Figuur 4. Hoogteprofiel van noord naar zuid (boven) en van oost naar west (onder) (©AGIV).....	- 20 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 21 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 22 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 23 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de bodemkaart van het Vlaamse Gewest.	- 25 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 26 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de bodemgebruikskaart.	- 27 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 28 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Jacob van Deventer.	- 31 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied (gele polygoon) op de Civitates Orbis Terrarum.	- 32 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Van Loon.	- 33 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.	- 34 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied (gele polygoon) op de kaart van Ferraris.....	- 35 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaele.	- 36 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op het plan van Gérard.....	- 37 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op het plan van Hoste.....	- 38 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op een kaart van het Ministerie.	- 39 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de orthofoto, zomeropnamen 1979-1990.	- 40 -
Figuur 22. CAI-meldingen rondom het projectgebied.	- 41 -